

**ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

САДРЖАЈ

- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА ПРЕКО МЕЊАЧКИХ ПОСЛОВА**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА КОД АДВОКАТА И АДВОКАТСКИХ ОРТАЧКИХ ДРУШТАВА**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ РАЧУНОВОДСТВА**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ РЕВИЗИЈЕ**
  - Типологије
  - Пример
  - Утицаји
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА НА ТРЖИШТУ КАПИТАЛА**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ ОСИГУРАЊА**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ НЕКРЕТНИНА**
  - Типологије
  - Пример
  - Трендови
- **ПОЈМОВНИК**

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Постоји много дефиниција прања новца, али без обзира на разноликост дефиниција, било да су оне једноставне попут: легализација нелегалног капитала или сложене, попут оне која је дефинисана Варшавском конвенцијом¹ и имплементирана у Кривични законик Републике Србије, целокупна стручна и практична јавност се слаже у једном:

Прање новца је процес прикривања незаконитог порекла новца или имовине стечених криминалом.

Када је имовинска корист стечена извршењем кривичног дела, извршилац тражи начин да новац користи тако да не привлачи пажњу надлежних органа. Стога врши низ трансакција које служе да новац прикажу као законито стечен. Прање новца има три основне фазе:

1. Прва фаза: фаза „улагања” је прекидање директне везе између новца и незаконите активности којом је он стечен. У њој се незаконито стечени новац уводи у финансијски систем. Новац се уплаћује на банкарске рачуне, најчешће у виду неке законите активности у којој се плаћање врши у готовом новцу. Један од начина је оснивање фиктивног привредног друштва које нема пословних активности, већ служи искључиво за полагање „прљавог” новца или уситњавање великих сума новца а потом његово полагање на рачуне у износима који нису сумњиви и нису предмет пријављивања надлежним органима.

2. Друга фаза: фаза „раслојавања” или „прикривања”. Након што је новац ушао у легални финансијски систем, пребацује се са рачуна на који је положен на друге рачуне привредних друштава са циљем да се прикаже нека фиктивна пословна активност или да се и обави неки легалан посао (трговина или услуга) са привредним друштвом која легално послују. Главни циљ тих трансакција је прикривање везе између новца и криминалне активности од које потиче.

3. Трећа фаза: фаза „интеграције”, у којој се „прљав” новац јавља као новац који потиче од дозвољене делатности. Чест метод интеграције „прљавог” новца у легалне финансијске токове је куповина некретнина или куповина контролних пакета акција акционарских друштава, што представља пример концентрације „прљавог” капитала великих размера, а то и јесте циљ „перача” новца. Интеграција се концентрише на тржишне вредности тј. на оно што се може куповати и продавати. Давање у закуп некретнина је законито, а приход од закупнине није сумњив. Новац се често инвестира и у привредна друштва са пословним тешкоћама, која након тога настављају успешно да раде, а резултати пословања представљају законите приходе. Када новац дође у ову фазу, врло је тешко открити његово незаконито порекло.

Незаконито стицање имовине је главни, ако не и једини, мотив организованог вршења кривичних дела. Да би се уживало у користи стеченој криминалном, мора се лажно приказати да је та имовина законита.

¹ Konverzija ili prenos imovine, uz znanje da ta imovina predstavlja prihod od krivičnog dela, u svrhu sakrivanja ili prikrivanja nezakonitog porekla imovine ili pomaganje bilo kom licu koje je umešano u izvršenje krivičnog dela u sticaju da izbegne zakonske posledice svojih radnji; sakrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, imovinskih prava ili prava vlasništva nad imovinom, uz znanje da ta imovina predstavlja prihod stečen od krivičnog dela.

Последице прања новца су: подривање стабилности, транспарентности и ефикасности финансијског система земље, економски поремећаји и нестабилност, угрожавање програма реформи, смањење инвестиција, губљење угледа државе и угрожавање националне безбедности.

Прање новца је глобалан феномен, па врло често прање новца прелази границе једне државе. Прање новца је постало и светски проблем. Наиме, постоје подаци који указују на то да се годишње опере око 1000 милијарди долара, а заплени се свега 1% од укупне вредности опраног новца.

Управа за спречавање прања новца (у даљем тексту Управа) је финансијско-обавештајна служба Републике Србије, која је централни орган у систему борбе против прања новца и финансирања тероризма. Њој обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма достављају извештаје о сумњивим трансакцијама и лицима, које затим Управа за спречавање прања новца даље анализира, прикупља додатне информације, и ако нађе да у конкретном случају постоји основана сумња да неко лице пере новац, податке о томе прослеђује надлежним органима, а пре свега, надлежним тужилаштвима и полицији. Управа може, без претходне пријаве сумњиве трансакције, сама уочити да постоји сумња да неко лице или организована група пере новац, па онда затражити податке од обвезника и других државних органа. Такође, Управа може формирати „сумњив предмет“ и на основу иницијативе другог државног органа, као што су: судови, тужилаштва, Безбедносно-информативна агенција, Агенција за приватизацију, Комисија за хартије од вредности и др.

Управа за спречавање прања новца, иако једина у свом називу има „спречавање прање новца“ није једини орган који се бави борбом против прања новца. Осим Управе за спречавање прања новца, целокупан систем за спречавање прања новца се састоји од:

• Обвезника, односно свих оних представника финансијског и нефинансијског сектора који су дужни да примењују прописе за спречавање прања новца. Њихов циљ је да кроз примену радњи и мера прописаних законом, створе неповољну климу за прање новца у једној држави. Обвезници су прописани чланом 4. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма и то су:

- 1) банке;
- 2) овлашћени мењачи;
- 3) друштва за управљање инвестиционим фондovima;
- 4) друштва за управљање добровољним пензијским фондovima;
- 5) даваоци финансијског лизинга;
- 6) друштва за осигурање, друштва за посредовање у осигурању, друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању, који имају дозволу за обављање послова животног осигурања;
- 7) лица која се баве поштанским саобраћајем;
- 8) брокерско-дилерска друштва;
- 9) организатори посебних игара на срећу у играчницама;
- 10) приређивачи игара на срећу које се организују путем интернета, телефона или на други начин путем телекомуникационих веза;
- 11) предузећа за ревизију;

12) овлашћени ревизори.

Обвезницима се сматрају и правна лица и предузетници који се баве: посредовањем у промету непокретности; пружањем рачуноводствених услуга; пореским саветовањем; посредовањем у склапању кредитних послова и давању зајмова; факторингом и форфетингом; давањем јемстава; пружањем услуга преноса новца.

Иако нису названи обвезницима, и адвокати су дужни да примењују радње и мере прописане Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

- Надлежних надзорних органа, који контролишу примену прописа о спречавању прања новца и финансирања тероризма код обвезника, те на тај начин осигуравају правилну примену прописа и функционисање система у овом делу. Надлежни надзорни органи су: Народна банка Србије, Комисија за хартије од вредности, Девизни инспекторат, Управа за спречавање прања новца, Министарство трговине и услуга и остали.

- Полиције, тужилаштва и судова, односно органа који чине репресивни део система за спречавање прања новца, на начин што гоне учиниоце кривичног дела прања новца. Рад овог дела система је од суштинске важности: кроз гонење „перача“ новца, њихово оштро кажњавање и одузимање имовине утиче се на генералну превенцију, односно, шаље се порука друштву да се прање новца у Србији не исплати, и на тај начин се потенцијални „перачи“ новца одвраћају од вршења овог дела.

У прошлости су били чести случајеви тзв. „самопрања“, односно појаве која се дешава када одређено лице учини неко незаконито дело, нпр. утаји порез, па онда тако стеченом новцу прикрива траг и лажно га приказује као легално стечен.

У последње време, како у свету, тако и у Србији, ситуација је нешто другачија. Тенденција је да криминална организација „унајми“ професионалног „перача“ новца, обично адвоката или рачуновођу, или обојицу, да осмисле читав низ сложених активности у циљу прикривања незаконитог порекла новца. Постоје подаци који указују на то да се врбују најталентованији финансијски стручњаци (поготово млади због амбиције брзог богаћења) од стране организованог криминала како би се „сакрио траг“ токова новца и порекла. Уочена је тенденција удруживања, постоје националне и регионалне групе које „професионално“ перу новац, тако да је прање новца постало међународни бизнис. Дакле, прање новца је далеко софистицираније и много теже како за детектовање тако и за доказивање.

И даље је за очекивати да ће се наставити са злоупотребом оф-шор (офф шоре) дестинација. Разлози за то су већ добро познати: веома једноставно оснивање фирми, без обавезе утврђивања оснивача, полагање новца без обавезе утврђивања порекла су свакако предности које ће „перачи“ и убудуће користити.

Предвиђа се да ће у будућности индустрија осигурања, која у претходном периоду није била нарочито занимљива „перачима“, добити на значају, услед нових производа чије се пласирање очекује. Осим наведеног, ризик за прање новца произилази од спорних идентификација, уплата премија од трећих лица и др.

Процес приватизације у Србији приводи се крају. То је и разлог због кога приватизација у будућности неће бити примарни канал за „прљав“ новац. Ипак, не треба заборавити чињеницу да се ради о енормним количинама новца непровереног порекла.

Циљ ових типологија је едукативни: треба да покажу обвезницима, од банака, мењачница и других представника финансијског сектора, па до посредника у промету непокретности, рачуновођа, ревизора и адвоката, који су све могућности да се опере новац уочене у различитим секторима, где су то сектори којима се свако од њих бави рањиви и на које облике на изглед легалног пословања треба највише да обратe пажњу.

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ

У последњих десет година банкарство у Републици Србији претрпело је велике измене. Дошло је до гашења четири велике државне банке и Службе друштвеног књиговодства, која је у свеопштој трансформацији финансијског и привредног система укинута. Почетак рада Управе карактерише постојање великог броја финансијских институција. У то време пословало је преко шездесет банака које су се у многоме разликовале међу собом, не само по величини, већ и по оснивачима и комитентима.

Број банака од почетка рада Управе до данас се преполовио. Неке банке су отишле у стечај, неке су се спојиле, неке припојиле другим банкама а неке су купљене, од стране иностраних банка. Доласком на наше тржиште, стране банке су донеле и своје процедуре када је у питању спречавање прања новца и финансирања тероризма, тако да се до доношења Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма 2009. године, дешавало да банке са већинским страним капиталом примењују правила и процедуре своје групе, која су била строжа него што је тадашњи Закон прописивао. Контрола банка од стране НБС допринела је да данас имамо један уређен сектор када је у питању спречавање прања новца и финансирања тероризма.

Због значаја коју банке имају као фактор економске и финансијске стабилности сваке земље, важно је да спрече долазак „прљавог“ капитала који би могао да угрози њихову репутацију. Банкарски сектор, у последњих неколико година, преживљава велике турбуленције. Банке у покушају да превазиђу економску кризу нуде велики број нових производа и услуга који потенцијално могу бити искоришћени ради убацивања илегално стеченог новца у финансијске токове. Постоје тенденције да ће криминалци, илегално стечена средства покушати да уложе у банкарски сектор кроз куповину акција банака и да на тај начин, посредно или непосредно, учествују у управљању банком и креирању њене пословне политике. Овакве појаве треба спречити стриктном применом законских решења која се тичу власништва над банком и учешћа у управљачкој структури.

Када говоримо о прању новца, увек се подразумева да бар у једној од фаза, средства морају проћи кроз неки банкарски рачун. Самим тим, велика понуда банкарских услуга и различитих инструмената плаћања пружа и већи број различитих могућности њихових злоупотреба.

У досадашњем периоду, према искуству Управе, најчешћи начини да се законом предвиђене банкарске услуге и шифре основа по којима се врше трансакције, искористе да се „прљави“ новац интегрише кроз банкарски систем били су:

- кредити са 100% депозитом као обезбеђењем или превремена отплата кредита,
- велике готовинске уплате без реалног основа или неубичајене за клијента (често се као основ приликом уплата наводи - друге трансакције или остале трансакције за „убацивање“ нелегално стеченог новца),
- плаћања по основу промета робе, а нарочито услуга са оф шор компанијама (честа сукцесивна плаћања по основу пружања услуга истаживања тржишта, консалтинга, маркетинга, адвокатских и рачуноводствених услуга, куповине некретнина и др.),
- плаћања по основу услуга новоотвореним домаћим фирмама,
- готовинске уплате по основу позајмице оснивача за ликвидност предузећа (за интеграцију „прљавог“ новца, оснивачи правних лица злоупотребљавају овај

законом дозвољен основ плаћања јер се, приликом уплата не тражи порекло средстава, нема ограничења која се односе на висину износа готовинске уплате и не опорезује се).

ТИПОЛОГИЈЕ

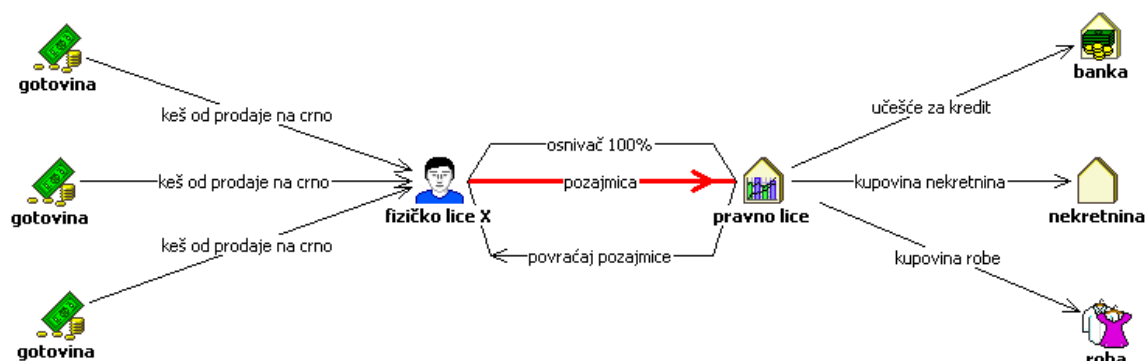
Када је реч о типологији прања новца, као нарочито значајне можемо истаћи следеће аспекте ризика:

- ризик трансакција (фиктивне, подизања новца по разним основама, депозити, кредити, хипотекарне трансакције, разни пласмани, услужне трансакције, залог итд)
- ризик понуђених производа банке (картице, хипотеке, кредити за разне намене, сертификати о депозитима, кастоди услуге, сефови...),
- ризик клијената (однос, познавање, идентификација, откривање стварног власника)
- ризик банке као финансијске институције (у власничкој структури банке, преко оф-шор компанија, кастоди рачуна или инвестиционих фондова учествују лица која могу утицати на њену политику везано за примену законом предвиђених стандарда који се односе на спречавање прања новца и финансирања тероризма)

Имајући у виду наведене аспекте и досадашње искуство као најзначајније типологије истичу се следеће:

- **Уплате готовине нелегалног порекла по основу позајмице оснивача за ликвидност за проширење пословних активности.**

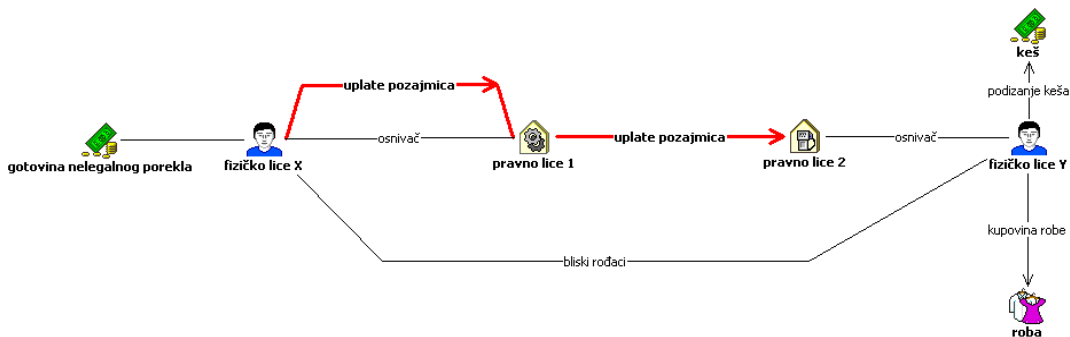
Физичко лице врши полагања готовине у већим износима, по основу позајмице оснивача, у корист правног лица. Порекло новца који се на овај начин улаже у легалан посао а при томе је ослобођен плаћања пореза, може бити из продаје робе и услуга на црно које спадају у делатност за коју је правно лице регистровано. Износ позајмица може бити враћен физичком лицу на рачун или трајно уложен у посао као депозит као обезбеђење за добијање кредита, отплата кредита, куповина робе, некретнина, ХОВ и др.

- **Уплате готовине нелегалног порекла по основу позајмице оснивача за ликвидност које се трансферишу на друга правна лица**

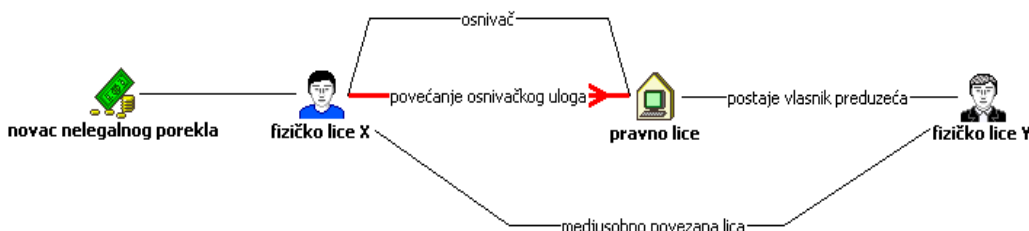

Физичка лица врше sukcesивно полагање готовине нелегалног порекла у мањим износима, по основу позајмице оснивача, у корист правног лица које затим збирни износ, трансферише такође по основу позајмице на рачун другог правног лица у власништву блиског сродника. Средства се могу подизати готовински или улагати у робу.

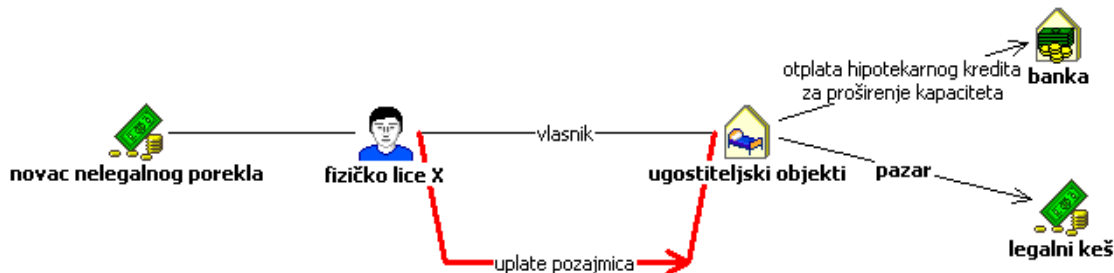
- Уплате готовине нелегалног порекла по основу повећања оснивачког улога које претходе продаји правног лица

Физичка лица врше полагања готовине нелегалног порекла у мањим износима, по основу повећања оснивачког улога, у корист правног лица које се затим продаје познатом купцу.

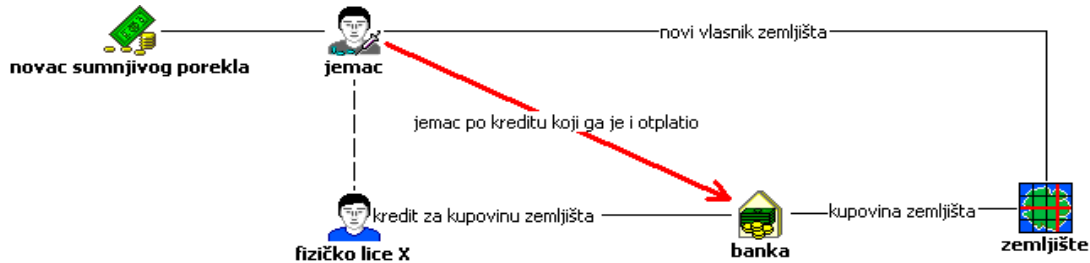
- Уплате готовине нелегалног порекла по основу позајмице оснивача за ликвидност за отплату хипотекарних кредита

Лица повезана са организованим криминалом која поседују хотелско угоститељски објекат врше готовинске уплате позајмица на рачун своје фирме. Средства са рачуна користе се за отплату хипотекарног кредита, који се користи за проширење капацитета и куповину нових објеката. Приказивањем већег обима пословања по основу хотелско угоститељских услуга могуће је убацивати готовину нелегалног порекла у легално пословање правног лица.

- **Отплате кредита од стране јемаца извршене уплатама готовине нелегалног порекла**

Лице повезано са организованим криминалом, уговором о одобреном кредиту предвиђено је као да буде јемац. Уколико корисник кредита не извршава уговором предвиђене обавезе, отплату кредита преузима јемац и врши готовинске уплате доспелих рата. Кредит је искоришћен за куповину земљишта тако да корисник кредита, по основу дуга, преноси власништво над земљиштем, на лице које отплаћује кредит.

- **Трансферисање средстава у корист оф шор компанија по основу увећаних увозних фактура**

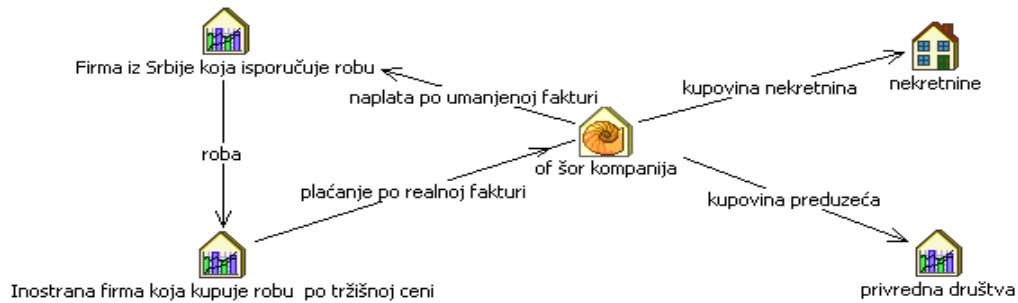
Правна лица из Републике Србије, у циљу избегавања плаћања пореза на додатну вредност, дају налоге да се, по основу количински или вредносно увећаних фактура за увозну робу, средства трансферишу у корист оф шор компанија истих стварних власника које затим робу плаћају по тржишним ценама стварном продавцу. Оствареном разликом у цени, оф шор компаније располажу са нерезидентних рачуна који су отворени у суседним земљама, тако што улажу новац у некретнине, ХОВ, инвестиционе фондове, антиквитете, јахте и робу.

- **Трансферисање средстава по налогу оф шор компанија по основу умањених извозних фактура**

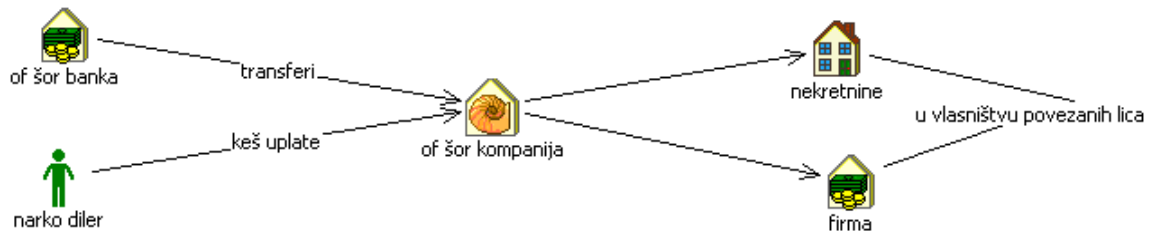
Оф шор компаније које робу, пореклом из Србије, наплаћују од стварног ино купаца по реалним тржишним ценама, трансферишу средства у корист српских извозних фирми по основу умањених фактура. Исти стварни власник правног лица у Србији и оф шор компаније, остварену разлику у цени која остаје на рачуну оф шор

компаније а на коју не плаћа порез, користи за куповину производних постројења и некретнина у Србији и иностранству.

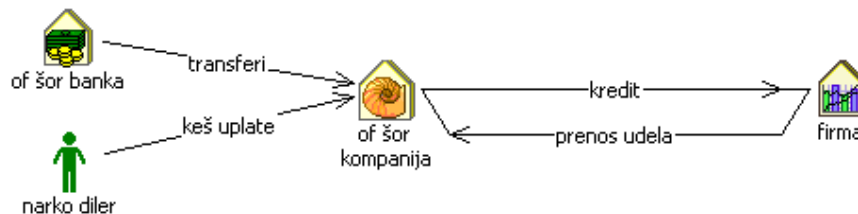
• **Трансфери извршени по налогу оф шор компанија по основу куповине фирми и некретнина**

Лица повезана са **организованим криминалом** поседују више **оф шор** компанија са чијих рачуна се нелегално стечена средства трансферишу **по основу куповине** новооснованих фирми и некретнина у Србији које су, једним делом, у власништву чланова породице или пословних сарадника.

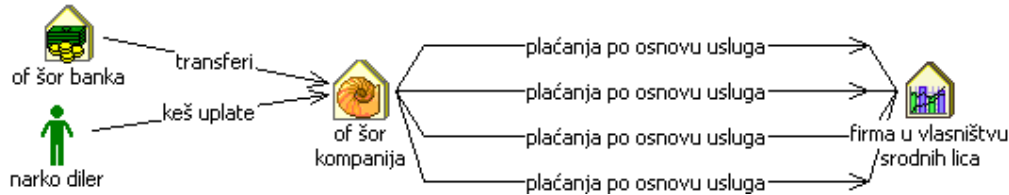
• **Трансфери извршени по налогу оф шор компанија у корист правних лица по основу кредита**

Оф шор компанија у власништву лица повезаног са организованим криминалом са свог рачуна трансферише нелегално стечена средства по основу кредита у корист правног лица у Србији а као обезбеђење, уговором је предвиђен залог на уделима корисника кредита. Кредит се не отплаћује и оф шор компанија преузима већинско власништво над привредним друштвом у Србији.

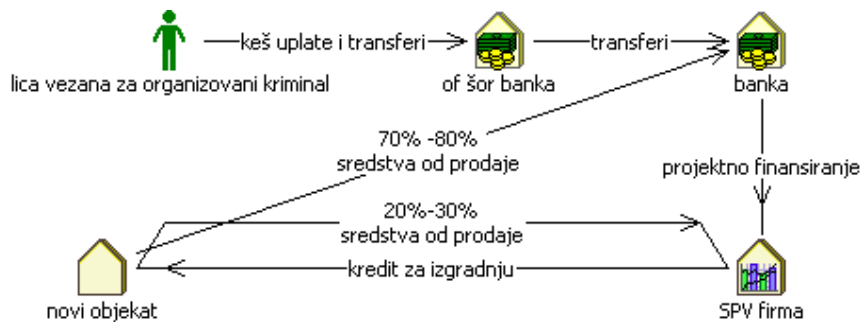
• **Трансфери извршени по налогу оф шор компанија у корист правних лица по основу услуга**

Оф шор компаније којима су стварни власници лица повезана са организованим криминалом, нелегално стечена средства са својих рачуна трансферишу у мањим износима, по основу пружања услуга истраживања тржишта, консалтинга, маркетинга, адвокатских и рачуноводствених услуга, у корист фирми у Србији које су у власништву пословно или родбински повезаних лица.

- **Инвестирање оф шор компанија преко кредита ино банака одобреним правним лицима у Србији.**

Оф шор компанија у стварном власништву лица које је повезано са организованим криминалом, поседује инвестициони рачун код ино банке, на који се полажу или трансферишу средства која потичу од продаје наркотика. Банка од тако уплаћених средстава, формира фондове за инвестиције различитог степена ризика које користи за куповину државних обвезница, акција других банака, правних лица или за пласирање кредита као што је пројектно финансирање. Пројектно финансирање се одобрава новооснованим фирмама (СПВ - Специал Пурпосе Вехицле) за изградњу стамбено пословних простора а као обезбеђење отплате кредита предвиђа хипотеку над објектом у изградњи и залог над уделима предузећа. Уколико се кредит не отплаћује, банка активира хипотеку и постаје власник већег дела објекта чијом продајом се остварује велика зарада за корисника кредита (СПВ), банку, и све власнике инвестиционих рачуна сразмерно учешћу у финансирању.

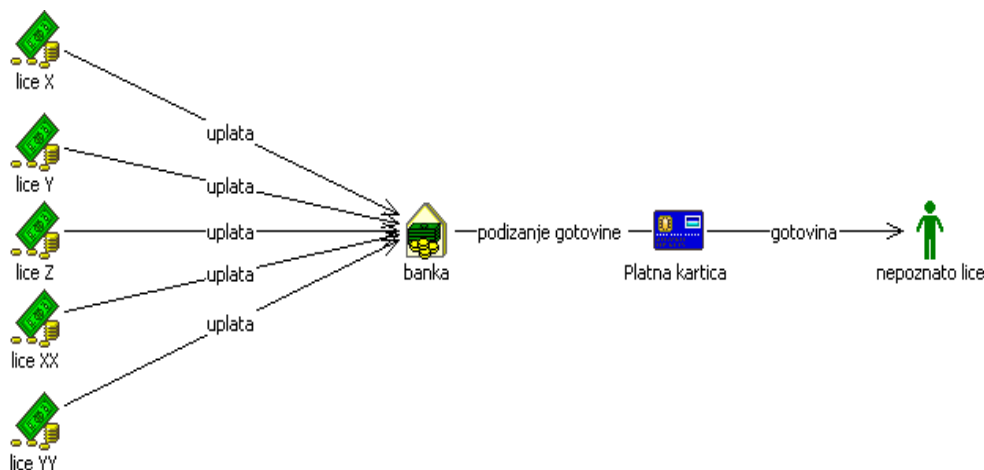

- **Готовинске трансакције физичких лица у већим износима**

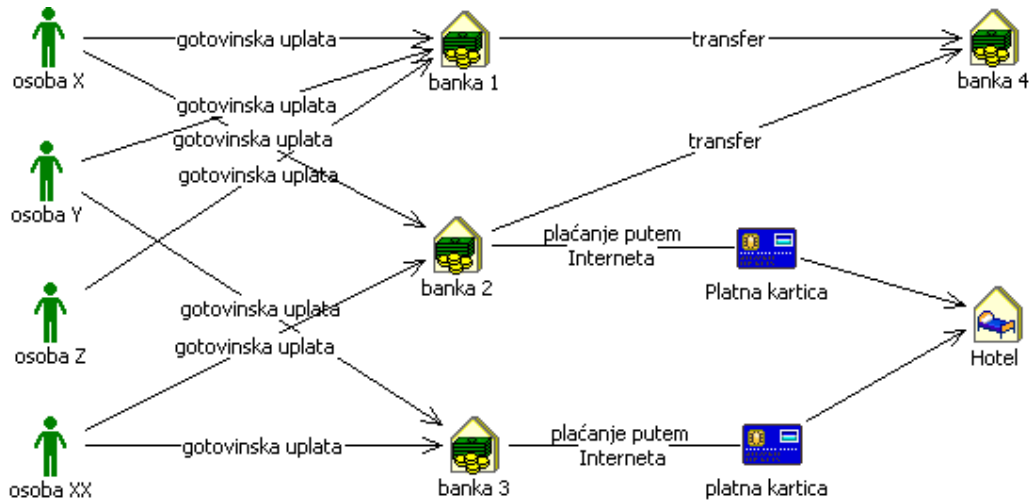
Физичка лица која су остварила финансијску корист злоупотребом службеног положаја или по основу корупције, врше полагања или исплате већих износа

ефективног новца који знатно одступају од уобичајених трансакција клијента и нису у складу са приходима или статусом клијента.

- **Трансфери из иностранства у корист физичких лица, без јасног основа**
Физичка лица која су остварила финансијску корист злоупотребом службеног положаја или по основу корупције, примају уплате из иностранства од физичких и правних лица са којима нису у пословном односу.
- **Велики број готовинских уплата више физичких лица у корист рачуна једног физичког лица**
Велики број готовинских уплата у кратком временском периоду, извршених по налогу више лица, испод законског минимума за пријављивање, на рачуне једног физичког лица, са којег се средства у кратком року трансферишу у иностранство по основу исплата ефикативне на АТМ уређајима у иностранству.

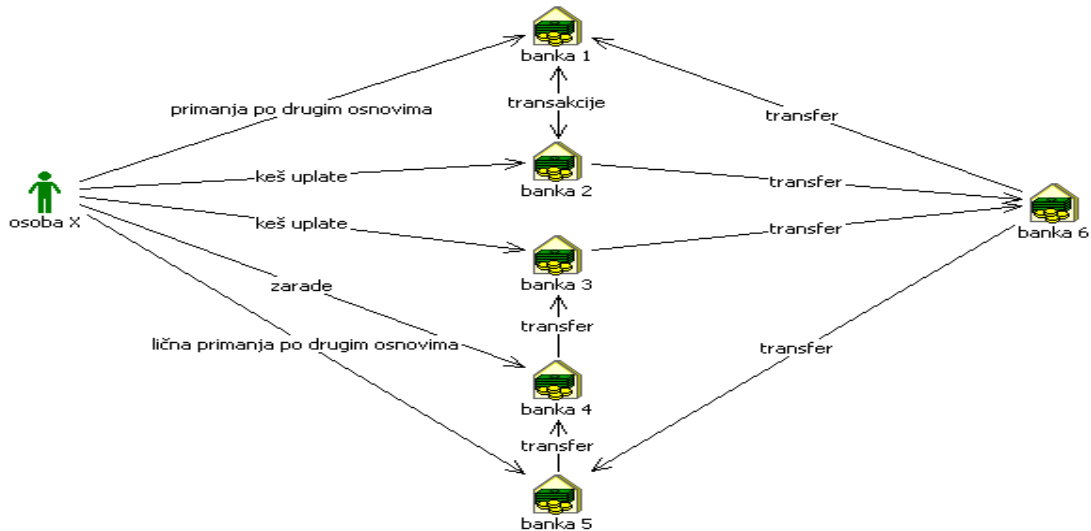

- **Једно лице овлашћено за располагање средствима по рачунима више лица на које се врше честе готовинске уплате.**
Велики број готовинских уплата у кратком временском периоду, извршених по налогу више лица, испод законског минимума за пријављивање, на рачуне више лица по којима је исто лице овлашћено за располагање, са којих се средства у кратком року преносе на друге рачуне или трансферишу у иностранство по основу потрошње по картици плаћањем робе и услуга путем интернета.

- **Поседовање већег броја рачуна у различитим банкама**

Физичко лице отвара већи број динарских и девизних рачуна, наменских рачуна и рачуна орочених средстава у различитим банкама и врше честе трансфере средстава са једног рачуна на други.

ПРИМЕР

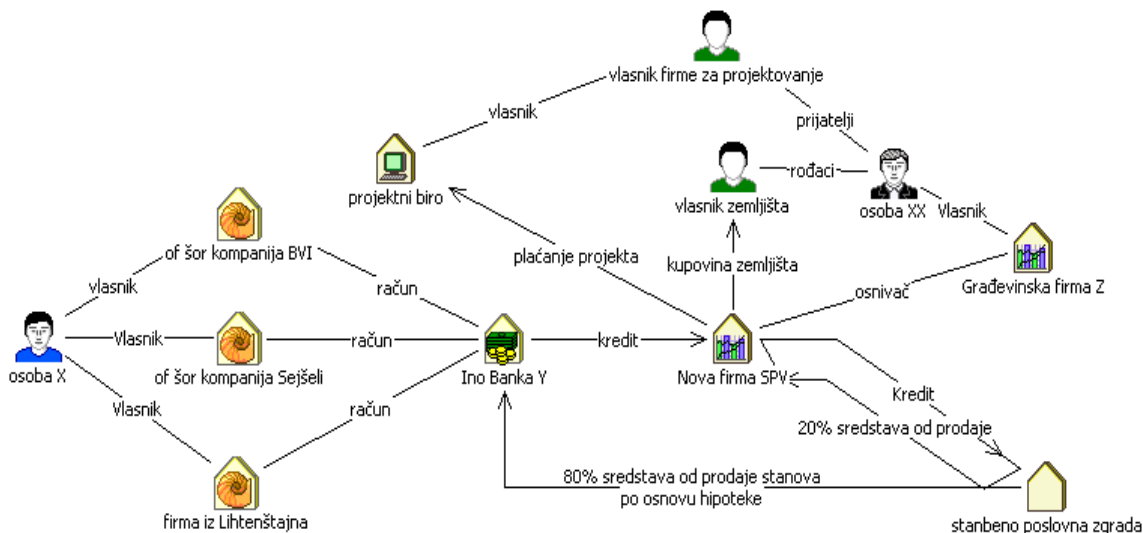
Особа Х је нелегално стечена средства уплаћивао на рачун својих оф шор компанија на Британским Девичанским Острвима и Сејшелима које су основале фирму у Лихтенштајну. Све три компаније су отвориле инвестиционе рачуне код ино банке Y. Ино банка Y је средства са инвестиционих рачуна клијената искористила, у складу са проценом исплативости, за пројектно финансирање пословно стамбеног објекта у Новом Саду. За обезбеђење отплате кредита уговором је предвиђена хипотека над објектом у изградњи. Корисник кредита-инвеститор је грађевинска фирма З у власништву особе ХХ која је, да би добила кредит, основала нову фирму СПВ чија је једина делатност изградња одређеног објекта уз обавезу да учествује са минималним износом од 20% у целокупној инвестицији.

Грађевинска фирма З је новој фирми СПВ, за оснивање и пословање, трансферисала средства од готовинских уплата извршених по основу позајмице оснивача а која потичу од продаје станова на црно. Нова фирма СПВ, која је имала обавезу да обезбеди власништво над локацијом, пројекат и грађевинску дозволу, купила је земљиште од рођака особе ХХ и платила израду пројекта блиским пословним сарадницима, по увећаним фактурама што је укалкулисано у обавезно учешће у инвестицији од 20%. Кредит је коришћен за куповину потребног материјала за градњу и плаћање услуга више подизвођача такође у власништву рођака и пријатеља.

Корисник кредита није отплаћивао кредит тако да је банка активирала хипотеку и постала власник већег дела стамбено пословног објекта а средства од продаје су подељена у складу са учешћем у финансирању између корисникан кредита и банке Y, што укључује власнике инвестиционих рачуна у иностранству.

Индикатори на основу којих се трансакције могу окарактерисати као сумњиве:

- Клијент врши готовинске уплате на рачун свог предузећа са сврхом плаћања “позајмица оснивача” а средства се затим трансферишу на новоосновану фирму.
- Значајано повећање износа уплата на рачун предузећа чија је делатност пружање архитектонских и инжењерских услуга.
- Клијент подиже велике суме новца са рачуна на који су трансферисана значајна средства по основу кредита одобреног у иностранству.
- Трансакције које укључују више посредника или већи број рачуна, нарочито ако су учесници таквих комплексних трансакција из земаља у којима се не примењују стандарди у области спречавања прања новца и финансирања тероризма или из земаља у којима су на снази строги прописи о поверљивости и тајности банкарских и пословних података.

ТРЕНДОВИ

Све шири понуда услуга и производа које банке данас пружају мењаће се у будућности. Развој технике и технологије довешће до примата електронског банкарства над конвенционалним банкарством. Електронско банкарство представља пакет савремених сервиса који клијентима банке омогућава једноставно коришћење банкарских услуга употребом неког од најраспрострањенијих канала комуникације – Интернет, мобилни телефон, фиксни телефон. Основне предности ових услуга су нижи трошкови, значајна уштеда времена и могућност обављања трансакција у било које доба дана и ноћи али баш због тих карактеристика, где се клијент просторно дистанцира од банке и отежава поступак идентификације, пружа нове могућности за прање новца које треба, на време, предвидети, спречити или препознати.

Коришћењем услуге М-цоммерца биће могуће кориснику, да у сваком тренутку, путем мобилног телефона изда налог својој банци да изврши пренос средстава у мањем износу, са његовог рачуна, на неки други рачун са којег се средства могу даље трансферисати или подизати у готовини или коришћењем платне картице. Прогнозира се да ће мобилно банкарство доживети чак и снажнију експанзију од Интернет банкарства, с обзиром на то да број корисника мобилних телефона далеко превазилази број корисника Интернета.

Питање је како ће се банке борити против алтернативних начина плаћања путем Интернета а које већ постоје као што су „цубер цасх“. Картица која садржи чип има у себи готовину која се може подизати телефоном или на банкоматима а може и да се преноси и са једне картице на другу. Не постоји начин да се уђе у траг трансакцијама преко картица јер не постоји регистровање трансакција, као што постоји код кредитних картица Виса или МастерЦард. Постоје два кључна разлога због којих су банке заинтересоване за Интернет банкарство:

1. Корисници Интернета су углавном млађи људи са већим степеном образовања и већим приходима од просечног клијента
2. Интернет је веома ефикасан и јефтин дистрибуциони канал.

Банке ће, у борби за клијенте, проширивати услуге и нудити производе који се све више ослањају на Интернет па се очекује и већа понуда услуга преко тзв. “виртуелних шалтера” која се сада користи приликом подношење захтева за он лине кредит.

Платни систем ПауПал постоји у нашем окружењу и очекује се да ће ускоро бити присутан и у Србији. ПауПал систем омогућава да се, путем Интернета или коришћењем картица, врше трансакција директно са ПауПал рачуна који не подлежу строгим процедурама идентификације клијената и утврђивања порекла средстава као и слање новца свакоме ко има е-маил адресу.

Очекује се да ће финансијске институције у Србији, проширујући своју понуду, преузети трендове који постоје у економски развијеним земљама а односе се на улагање средстава преко инвестиционих фондова и трговину новим финансијским производима што отежава утврђивање власништва и легалности порекла средстава крајњег улагача - инвеститора.

Треба поменути и да је велика економска криза, која је довела до драстичног пада вредности акција у свету, довела до повећања потражње за златом и другим племенитим металима који су тренутно веома интересантни за улагања и трговину.

Већ сада постоји мишљење, које заступају велике банке, да будућност припада огромним финансијским институцијама које ће пружати инвеститорима различите услуге од осигурања, преко кредита за куповину аутомобила, до авио-карата. Са друге стране представници, кога предводе софтверске фирме, верују да ће будућност припасти компанијама које ће развојем и применом нових технологија, инвеститорима пружити максималну контролу над њиховим финансијама путем софистицираних производа који балансирају ризик и зараду. Идеја која је у основи револуције у технологизацији банкарства јесте да су технологија и финансије постали једно те исто и да нестаје разлика између софтвера и новца.

Управа за спречавање прања новца, у оквиру контроле примене важећих прописа код домаћих банака, везано за спречавање прања новца, посебно инсистира на важности сталног усавршавања и специјализације кадрова и техничке и технолошке опремљености, што свакако утиче на квалитет саме аналитике и препознавање потенцијалних ризика. На тај начин се обезбеђује располагање квалитетним и тачним информацијама о сумњивим трансакцијама а то је један од предуслова да се успостави читав систем који ефикасно делује на спречавање прања новца и финансирање тероризма.

Управа ће наставити да, као и у досадашњем периоду, активно прати нове трендове у понуди и злоупотреби финансијских инструмената банака у свету и код нас и размењује искуства са другим финансијско обавештајним службама на међународним семинарима и конференцијама.

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА ПРЕКО МЕЊАЧКИХ ПОСЛОВА

Један од начина за убацивање „прљавог“ новца у легалне новчане токове је и преко мењачких послова.

Међутим, мењачнице нису финансијске институције преко којих се директно перене новац, већ се оне користе за раслојавање „прљавог“ новца коме је то само део пута ка легализацији и уласку у финансијски систем неке државе. Тај „прљави“ новац може потицати од корупције, трговине опојним дрогама, проституције, трговине људима, трговине оружјем, продаје робе на црно, као и од многих других криминалних радњи.

У Србији је 90-их година прошлог века постојало црно тржиште које је било веома погодно тле за све врсте незаконитих радњи. У том периоду су мењачке послове обављали улични дилери који су код себе увек имали велике количине готовог новца без икаквог доказа о њиховом пореклу. Наиме, у то време на финансијском тржишту су курсеви по којима су се мењале девизе били различити у банкама и на улици и дилери су остваривали велику зараду на разлици између ова два курса.

Почетком 21. века почело се са уређењем овог дела финансијског тржишта доношењем већег броја уредби и закона. Овлашћење за обављање мењачких послова у Републици Србији данас издаје Народна банка Србије а мењачке послове могу обављати банке и овлашћени мењачи. До доношења новог закона о Девизном пословању, Народна банка Србије је вршила и контролу рада мењачница.

Према постојећој законској регулативи у Србији, мењачнице могу да послују само са физичким лицима и то искључиво са готовим новцем. Такође, мењачнице не могу да врше платни промет, како у земљи тако и са иностранством. Из овог разлога је ризик од прања новца посредством мењачница мањи него у другим финансијским институцијама, што не значи да мењачница не може бити искоришћена у сврху „прања“ новца.

Према подацима Народне банке Србије, у Србији данас има регистровано 3017 овлашћених мењача. У великој већини ради се о бившим уличним дилерима који су тако легализовали свој посао. Нису ретки случајеви да су мењачнице и отворене како би помогле прикривању стварног порекла „прљавог“ новца. Наиме, обављање мењачких послова почиње уношењем готовине у благајну мењачког места, и то искључиво подизањем готовине са текућег рачуна овлашћеног мењача који је отворен у пословној банци. Уношење ефективног страног новца у благајну може се вршити искључиво куповином тог новца од пословне банке. На крају радног дана новац који је откупљен од физичких лица мора да се врати на текући рачун те мењачнице код банке. Уколико постоји одређена диспропорција између количине подигнутог новца на почетку дана и уплаћеног новца на крају дана, то је један од сигнала који може да указује да мењачнице нелегално послују.

ТИПОЛОГИЈЕ

На основу досадашњег искуства Управе може се издвојити неколико типологија раслојавања „прљавог“ новца кроз мењачнице:

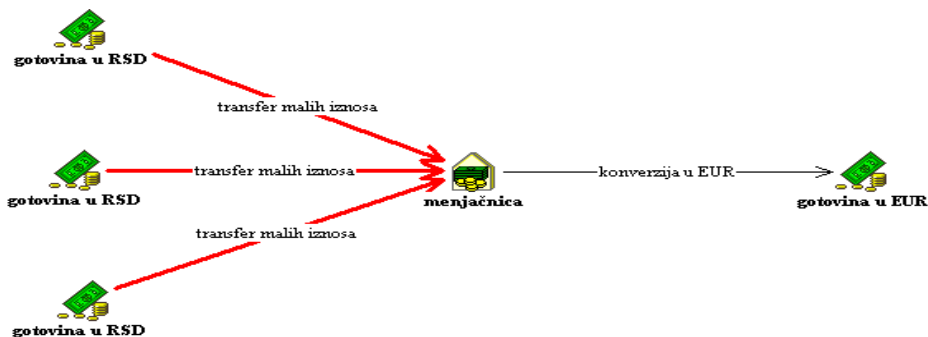
- **Конверзија великих количина новца**

Постоји могућност да новац који се конвертује потиче од организованог криминала. Наиме, физичко лице које код себе има велику количину готовог новца, који је проистекао из неке од криминалних активности, неће тај новац однети у банку и тамо га уложити, већ му је најједноставнији начин да новац однесе у мењачницу и конвертује га у другу валуту. Честа је ситуација да лице запослено у мењачници и не идентификује такве клијенте.

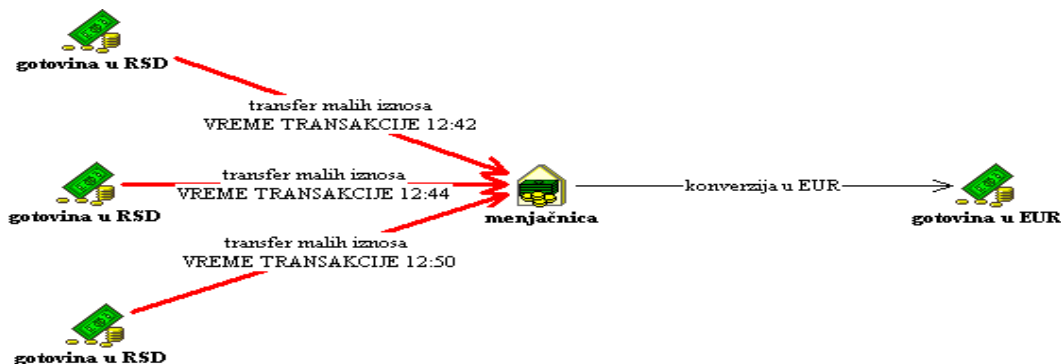
- **Конверзија кроз више мањих готовинских трансакција**

Уочено је да се најчешће мењачки послови великих износа обављају кроз више мањих трансакција. Сврха ових трансакција је да се избегне пријављивање Управи за спречавање прања новца и зато се они труде да трансакције не прелазе **ЕУР 5.000,00** што представља границу за пријављивање. Често се такве трансакције обављају у више мењачница. За извршење оваквих трансакција веома често се ангажује већи број појединаца који пристају да за минималну надокнаду обављају ове послове за неко лице које има новац сумњивог порекла. Овај процес познат је под називом „штрумфовање“.

- **Више трансакција у веома кратком временском периоду**

Одређене мењачнице приказују да су обавиле велики број трансакција у веома кратком периоду ако је познато да је то технички неизводљиво. Сврха овога је да се прикрије конверзија великог износа па је он приказан као већи број мањих трансакција али према времену које је приказано као време извршења трансакције било је немогуће то извести.

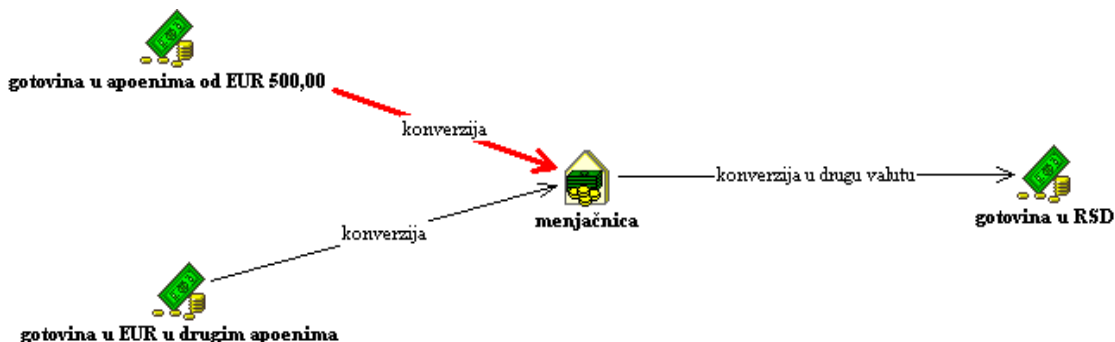
- **Конверзија средстава из једне стране валуте у другу**

У Србији, да би се ова трансакција обавила, средства се најпре конвертују у динаре па се затим ти динари конвертују у другу страну валуту. Ове трансакције немају економску оправданост и њима власник средстава најчешће губи одређени износ средстава али за „пераче“ новца то није битно већ им је једини циљ да на било који начин сакрију право порекло средстава.

- **Конверзија апоена који се везују за криминалне радње**

Поједине државе својим мењачницама препоручују да више не продају новчанице од ЕУР 500,00 јер њихово коришћење иде на руку организованом криминалу. Ова новчаница је омиљена међу криминалцима зато што велике суме новца могу да се перу кроз релативно мале трансакције а и због већег апоена погодне су за транспорт који је знатно једноставнији него када би се транспортовале новчанице мањих апоена.

- **Конверзија означених новчаница**

Приликом руковања страним новчаницама посебну пажњу треба обратити на означене новчанице које могу да укажу на везу са особама умешаним у прање новца и финансирање тероризма. Те ознаке не морају увек бити видљиви голим оком, јер се веома често исписују супстанцама које се виде искључиво под ултраљубичастим светлом.

- **Обављање мењачких послова ван мењачког места**

Поједини власници мењачница или запослени код њих раде на терену, тј. изван мењачког места и та средства касније предају банци као легално конвертована средства из мењачница.

- **Конверзија оштећених новчаница**

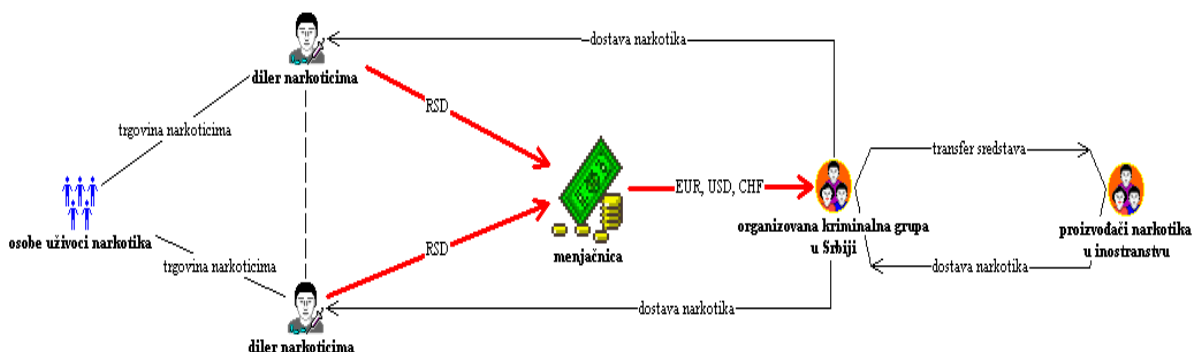
Мора се водити рачуна о врсти и начину оштећења новчаница које се конвертују јер могу да потичу из неке криминалне активности. Може се десити да су новчанице намерно оштећене. Ове новчанице се замењују уз плаћање великих провизија али је битно само сакрити њихово право порекло.

ПРИМЕР

Организована криминална група се у Србији бави трговином наркотицима. Они преко више дилера, наркотику продају физичким лицима широм земље. Количина новца која се добија од сваке појединачне продаје наркотику није велика али је учестала. Како би се избегла ригорозна контрола у банкама траже се алтернативни начини да се новац конвертује у другу валуту и даље допреми до коначног одредишта тј. до произвођача наркотику. Средства добијена продајом наркотику односе се у мењачницу и конвертују у стране валуте (ЕУР, УСД, ЦХФ). Новац се затим различитим каналима преноси у другу државу где се купују наркотици за даљу дистрибуцију у Србији.

Напомена: Као што се из наведеног примера може видети, мењачки посао, тј. конверзија средстава из једне валуте у другу, може представљати само један мали део у процесу интеграције нелегално стеченог новца у легалне новчане токове. Дакле, мењачки посао, у овом случају, само пружа могућност да се кроз више мањих трансакција још више сакрије право порекло новца, што представља један од основних **индикатора** за препознавање сумњивих трансакција у мењачким пословима.

ТРЕНДОВИ

У будућности се може очекивати да поједини власници мењачница, које служе за конверзију „прљавог“ новца, отварају више мењачких места, у циљу што већег раслојавања трансакција које се обављају „прљавим“ новцем.

Постоји тренд да ће се „перачи“ новца све више удаљавати од банака, које су постале најорганизованији сектор када је у питању спречавање прања новца и финансирања тероризма, ка сектору небанкарских финансијских институција као што су мењачнице и компаније за електронски трансфер новца.

С обзиром да се овај сектор финансијског тржишта све више законски регулише и да му се посвећује све више пажње како кроз ригорозније контроле мењачких места тако и кроз едукацију запослених у њима, треба очекивати да се сумњиве трансакције које се тичу прања новца и финансирања тероризма препознају у што већем броју и на тај начин колико толико спречи прање одређеног дела „прљавог“ новца који у свакој

земљи циркулише у веома великом износу и представља озбиљну претњу привреди сваке земље.

Тренд прања новца преко мењачница који потиче од организованог криминала, наставиће се и даље. У ком обиму ће се одразити на кретање курсева и тражњу најпопуларнијих валута у Србији (ЕУР, УСД, ЦХФ) зависи од монетарне политике Народне банке Србије али и светске економске кризе која утиче на економску и финансијску ситуацију у земљи.

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА КОД АДВОКАТА И АДВОКАТСКИХ ОРТАЧКИХ ДРУШТАВА

Адвокат, као лице које одлично познаје закон, треба да има способност да реши проблеме, односно унапреди интересе особе коју представља, али адвокат мора бити и друштвено одговоран и да својим деловањем спречи вршење кривичних дела. Поједини адвокати, осим што одлично познају законе користе и све „рупе“ у законима како би, када послују са криминалцима, свим таквим пословима дали привид легалитета. Тешкоће у откривању прања новца су и у томе што се „перачи“ често служе људима који немају криминалну прошлост као што су адвокати.

Све чешће у средствима јавног информисања можемо да прочитамо вест: да је по налогу Тужилаштва за организовани криминал приведено неколико особа које су осумњичене за директну везу са нарко дилером. Међу ухапшеним је и адвокат који се сумњичи да је као припадник организоване криминалне групе, имао задатак да новац стечен криминалним активностима клана, инвестира купујући предузећа у процесу приватизације. Ни на једног припадника организоване криминалне групе не воде се некретнине и предузећа, већ на њихове среднике и на њихове адвокате.

У чему се огледа опасност по систем о спречавању прања новца и финансирања тероризма од стране адвоката? Да ли је етички кодекс довољан да спречи поједине адвокате да помажу криминалцима да „оперу“ милионе динара, долара, евра стечених вршењем кривичних дела као што су трговина опојним дрогама, трговина оружјем или људима? Свака држава мора да изгради сопствени механизам борбе који ће да онемогући да адвокати, као и други обвезници буду употребљени за „прање“ нелегално стечених средстава.

И у свету а и у Републици Србији адвокати и адвокатске канцеларије обезбеђују целокупну документацију неопходну за отварање и регистровање фирми, пренос права власништва, отварање, резидентних и нерезидентних рачуна код пословних банака а такође се јављају и као лица овлашћена за располагања средствима по наведеним рачунима. Адвокати се јављају као учесници у трансакцијама: као лица као лица овлашћена за располагање средствима по рачунима лица са криминалном прошлошћу или лица која се доводе у везу са трговином наркотицима или као лица која дају налоге банкама за трансфере према иностранству, обично за плаћање фирмама на оф-шор дестинацијама а плаћања се обично врше на основу фиктивне документације. Адвокати смишљају читаве шеме плаћања која претпостављају оснивање више фирми на оф-шор дестинацијама и отварање банкарских рачуна тих фирми, обично у земљама са строгим банкарском тајном, при чему адвокати и адвокатске канцеларије обезбеђују целокупну документацију о оснивању фирме и уговоре на основу којих се врше трансфери. У процесу приватизације, адвокати су учествовали у куповини предузећа, кријући на тај начин праве власнике капитала. Упркос Одлуци НБС о условима под којим и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, по коме није дозвољено, отварање рачуна физичких лица у иностранству, велики износи се, по различитим основима, трансферишу са рачуна адвоката који су отворени у иностранству, на њихове рачуне у Србији са којих се средства подижу у готовини.

Развојем информационих технологија могуће је основати фирму и контролисати њено пословања из „виртуелних канцеларија“ путем Интернета, односно могуће је отворати

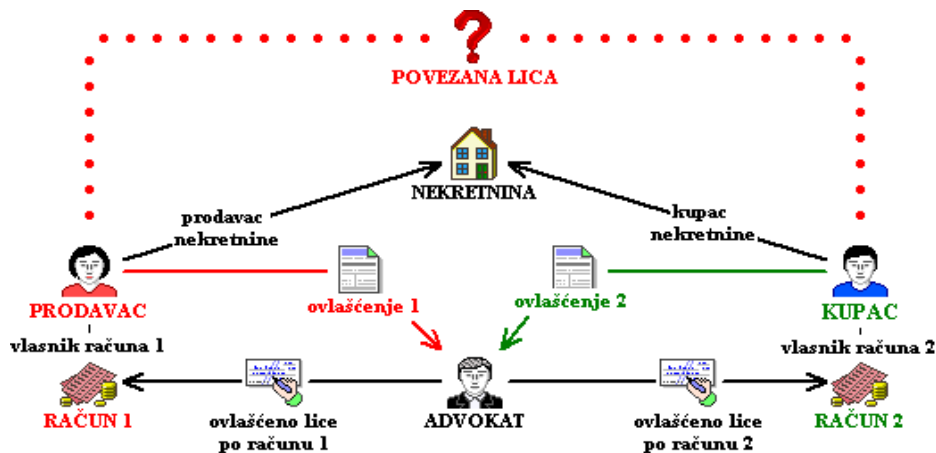
тј. оснивати компаније широм света, а нарочито је то лако у оф-шор зонама, којих има на десетине широм света. Постоји теза да је сан сваког „перача“ новца да плати порез, међутим пут који треба да се пређе од „прљавог новца“ до плаћања пореза није ни лак ни јефтин. Исто тако је уврежено мишљење да новац не може да се „опере“ без савета рачуновође и адвоката. Постоји опасности да правни саветник, односно адвокат, учествује у активностима прања новца или финансирања тероризма, уколико се правни савет даје у сврхе прања новца или финансирања тероризма који подрива саме темеље нашег друштва. С друге стране, уколико адвокат зна да клијент тражи правни савет у сврхе прања новца или финансирања тероризма, а због опасности да токови „прљавог“ новца могу да нанесу штету стабилности и репутацији финансијског сектора и угрозе јединствено тржиште, заједно с применом кривичног права учињени су превентивни напори у погледу заштите финансијског система. Ако адвокати на време упозоре на нерегуларне и сумњиве трансакције и активности својих клијената и пријаве их Управи за спречавање прања новца, то је онда прва степенница у целом процесу спречавања прања новца, у коме још нема новца али има докумената (нпр. Овлашћење дато адвокату да располаже средствима по рачуну, Уговори о куповини непокретности или привредног друштва, Уговор о оснивању компаније на оф-шор дестинацији, Уговори о преносу удела и сл.) на основу којих треба да се реализују одређене новчане трансакције.

Спречавање прања новца није само борба против криминала већ и настојање да се очува интегритет финансијских установа и финансијског система у целини. Примена процедура, обука адвоката али и адекватан надзор над радом адвоката од стране Адвокатске коморе може да унапреди систем спречавања прања новца и финансирања тероризма.

ТИПОЛОГИЈЕ

- **Куповина или продаја непокретности**

Адвокат помаже у извршавању трансакција за странку у вези са куповином или продајом непокретности – исти адвокат се јавља као заступник и као лице овлашћено по рачунима обе стране, и купца и продавца непокретности

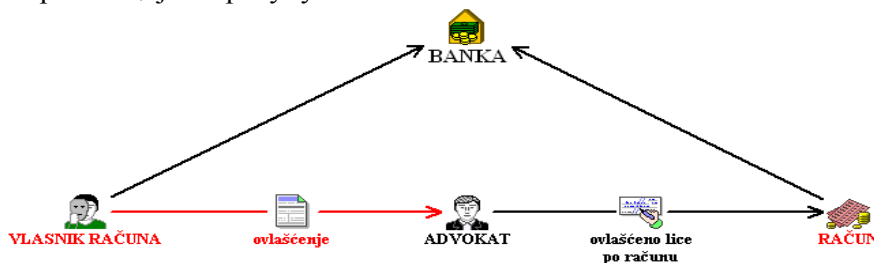
• **Продаја или куповина привредног друштва**

Адвокат помаже у извршавању трансакција за странку у вези са продајом или куповином привредног друштва - исти адвокат се јавља као заступник и као лице овлашћено по рачунима обе стране, и купца и продавца привредног друштва.

• **Планирање или извршавање трансакција од стране адвоката**

Адвокат помаже у планирању или извршавању трансакција за странку у вези са отварањем или располагањем рачуном код банке (банкарским рачуном, штедним улогом или рачуном за пословање са хартијама од вредности) – адвокат се јавља као лице овлашћено по рачуну припадника организоване криминалне групе и уместо њега обавља све трансакције по рачуну

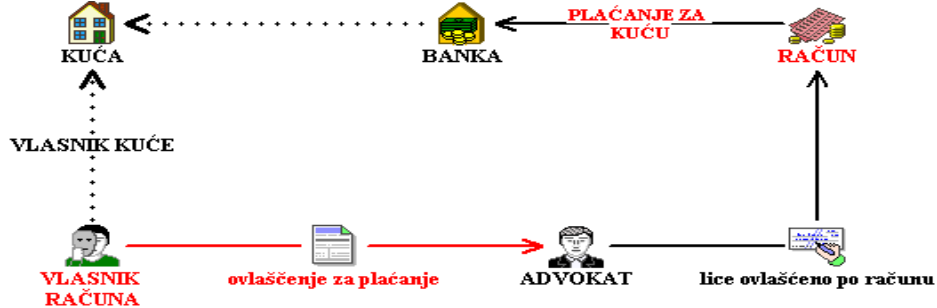
• **Помагање у пословању или управљању**

Адвокат помаже у пословању или управљању лица страног права – исти адвокат се јавља на различитим функцијама у страним правним лицима која су основана у различитим државама (као власник, као заступник, као директор)

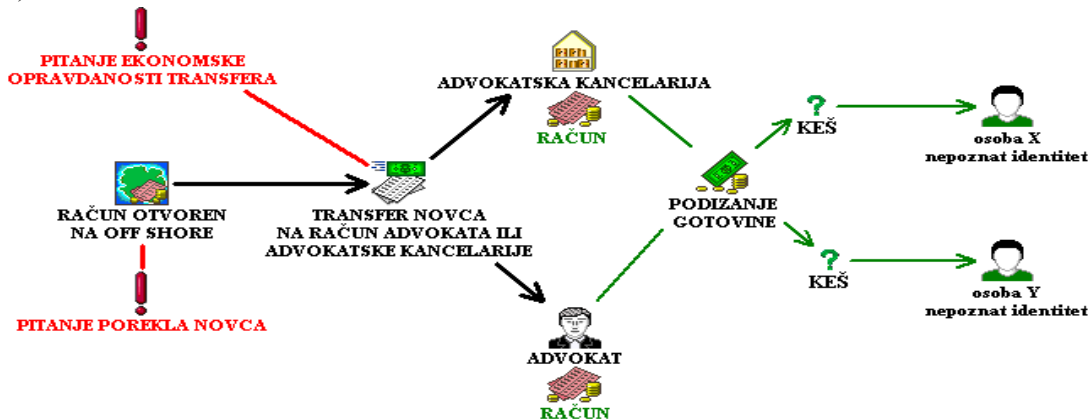
• **Обављање финансијских трансакција**

Адвокат у име и за рачун странке, врши финансијске трансакције у вези са непокретношћу – адвокат по овлашћењу лица, које се доводи у везу са организованом криминалном групом

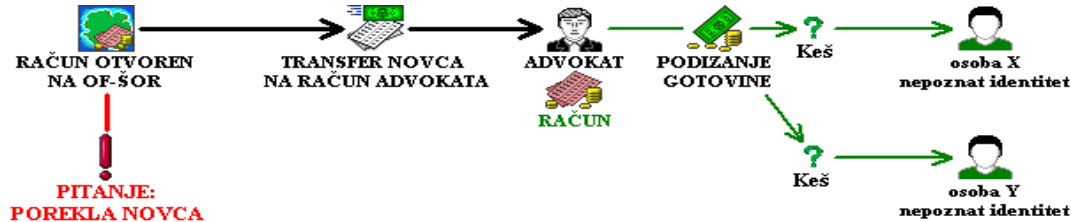
• **Коришћење рачуна адвоката или његове канцеларије**

Коришћење рачуна адвоката или његове канцеларије за трансфер средстава који нема јасан економски основ – на рачуне адвоката или адвокатске канцеларије, трансферишу се средства за која се сумња да потичу од организованог криминала, без јасног економског основа (по основу маркетиншких или архитектонских услуга, наследства и сл.)

- **Коришћење личних рачуна адвоката отворених у уностранству**

Коришћење личних рачуна адвоката, који су отворени у земљи и иностранству, за трансфере новца који немају јасну економску логику – трансфер средстава врши се са личних рачуна адвоката, који су отворени на оф-шор дестинацији или у земљама са строгим банкарском тајном, на лични рачун који је отворен у банци у Србији. Адвокат средства са свог рачуна подиже у кешу и предаје га правим власницима

ПРИМЕР

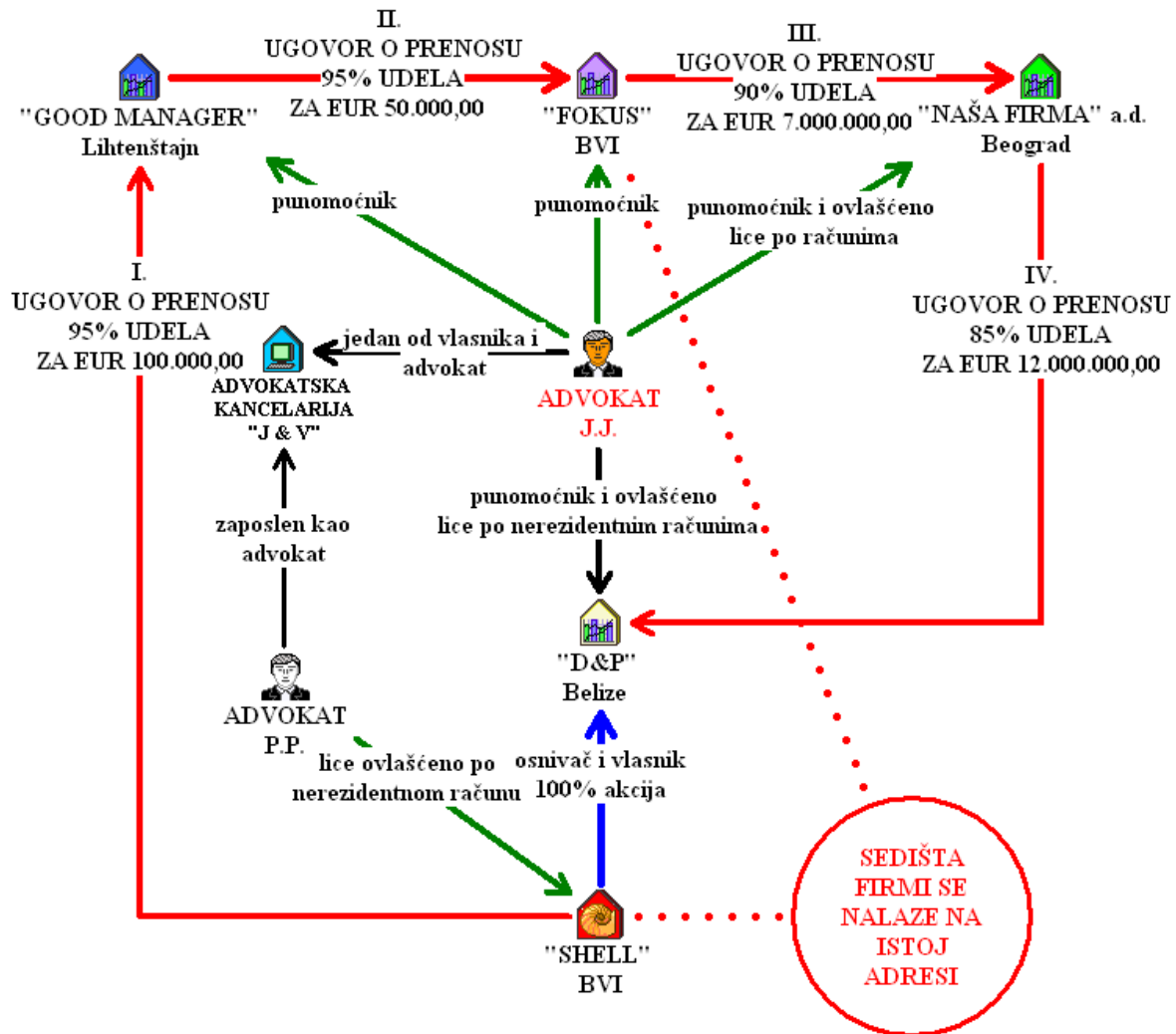
Да би се у Србију трансферисала средства стечена на нелегалан начин, оснивају се компаније у оф-шор зонама које ће послужити у сврху прикривања а ради интеграције тих средстава у платни систем земље. У кратком временском периоду, од свега неколико месеци, врши се фиктива продаја компанија повезаним лицима, по ценама које немају никакву економску логику. Лица која се јављају као пуномоћници свих учесника у преносима удела компанија, су такође повезана јер су запослена у истој адвокатској канцеларији.

Оф-шор компанија „Схелл“, БВИ купује 95% удела у фирми „Гоод Манагер“, Лихтенштајн за ЕУР 100.000,00. Компанија „Схелл“ БВИ после неколико дана преноси свој удео од 95% у фирми „Гоод Манагер“, Лихтенштајн компанији „Фокус“ БВИ за ЕУР 50.000,00 која, после извесног времена, продаје 90% учешћа у компанији „Гоод Манагер“ за ЕУР 7.000.000,00 компанији домаћој фирми „Наша фирма“ а.д. На основу уговора о преносу 85% удела домаћа фирма „Наша фирма“ а.д. преноси компанија „Д&П“ Белизе за ЕУР 12.000.000,00. На овај начин, види се да скок вредности удела, који је неколико пута увећан у кратком временском периоду, није тржишно условљен и економски реалан. У суштини, ради се нелегално стеченом новцу који је преко оф-шор фирми убачен у платни промет земаља у иностранству и на крају убачен у платни промет наше земље.

Оснивач оф-шор компаније „Д&П“ Белизе је оф-шор компанија „Схелл“, БВИ са 100% удела. У свим трансакцијама преноса удела међу наведеним компанијама као пуномоћници, заступници и лица овлашћена по нерезидентним рачунима јављају се домаћи адвокати Ј.Ј. и П.П. Адвокат Ј.Ј. је и један од власника домаће адвокатске канцеларије „Ј&В“. Компаније „Фокус“ БВИ и „Схелл“ БВИ налазе се на истој адреси. Ошигледно је да се ради о повезаним фирмама, и то по власничкој структури а такође и по лицима, односно адвокатима, који су пуномоћници и лица овлашћена за располагање по рачунима како компанија основаних на оф-шор дестинацији тако и домаће фирме „Наша фирма“ а.д.

Индикатори који указују на сумњу на прање новца:

- Странка склапа или оверава уговоре који су неуобичајени или економско-пословна позадина не оправдава овакав начин уговарања.
- Странка обавља трансакције с некретнинама за физичка и правна лица, резиденте и/или нерезиденте који су са оф-шор дестинација или за оф-шор фирме
- Продајна цена некретнине, коју је странка одредила, није у складу с ценама некретнина на тржишту.
- Пословни однос није усклађен финансијским стањем странке, односно њеним уобичајеним пословањем.

ТРЕНДОВИ

Тренд куповине привредних субјеката, некретнина и земљишта где се као странке јављају адвокати, адвокатске канцеларије или лица која немају криминалну прошлост, а да иза њих остају скривени прави власници средстава, наставиће се и даље. У оваквим пословима, поједини адвокати ће се трудити да уведу што више субјеката, физичких или правних лица, која су обично основана на оф-шор дестинацијама, са рачунима отвореним у земљама са строгим банкарском тајном, као и да ће се као посредници, јављати поједина адвокатска ортачка друштва која послују у више земаља. Такви адвокати ће се јављати и код реализације послова везаних за куповину имовине предузећа која су у стечају.

Уколико се нешто не учини на глобалном нивоу, што сигурно није за очекивати у скорој будућности, наставиће се тренд оснивања фирми у пореским рајевима, отварања нерезидентних рачуна у окружењу и „управљања прљавим“ средствима из одређених адвокатских канцеларија, које ће захваљујући новим технолошким достигнућима више времена трошити да осмисле целу шему прања новца него да је реализују кроз трансфере новооснованих фирми.

Кредити ће бити све скупљи али, упркос томе, вероватно ће се наставити тренд подизање кредита са 100% депозитом и њихово превремено враћање ради куповине некретнина или привредних друштава. Адвокати ће се, као и до сада, јављати као лица која учествују у оваквим трансакцијама.

Трансфери средстава, на личне рачуне адвоката или адвокатских канцеларија, по разним основама, наставиће се и у наредном периоду. На овај начин, након што средства са рачуна подигне у готовини, адвокат средства предаја правом или правим власницима, и на тај начин крије идентитет власника средстава.

Завршетак процеса приватизације утицаће на смањење кривичних дела прања новца, због могућности улагања „прљавог“ новца у куповину привредних друштава која се приватизују. И даље ће постојати тенденција улагања „прљавог“ новца у куповину пољопривредног земљишта.

Либерализација спољнотрговинског и девизног пословања, такође ће утицати на повећање ризика од прања новца. Како је све теже, средства стечена криминалом убацити у финансијске токове, потребно је да адвокати осмисле и кроз документацију пропрате најсложеније трансакције које ће укључивати фирме основане у тзв. „пореским рајевима“, домаће фирме, трансфер новца у или из земаља са строгим банкарском тајном, физичка лица и трансфере по разним основама (кредити које фирме узимају од фирми у иностранству, маркетиншке услуге, авансно плаћање робе и услуга, итд).

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ РАЧУНОВОДСТВА

Сва правна лица и предузетници дужни су да воде пословне књиге, врше процену имовине, обавеза, прихода, расхода и састављају финансијске извештаје у складу са законском регулативом и међународним рачуноводственим стандардима. Финансијски извештаји подразумевају принципе потпуности, обухватања свих рачуноводствених категорија (средстава, обавеза, сопствених извора, прихода и расхода).

Одговорност за састављање финансијских извештаја, поред менаџмента лежи и на рачуновођама. Рачуновође запослене у правним лицима за које састављају финансијске извештаје, нису обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

Уколико правна лица или предузетници повере на основу уговора са другим правним лицима или предузетницима, регистрованим за пружање рачуноводствених услуга и вођење пословних књига, они су обвезници и дужни су да предузимају мере и радње у складу са Законом.

Рачуноводствени сектор је веома специфичан јер је присутан у свим областима и делатностима привреде. Кроз рачуноводство сваког правног субјекта региструју се све пословне промене. Задатак рачуноводства је да евидентира те промене на основу рачуноводствених исправа као што су уговор, одлука, решење, рачун. Зато је рачуноводствени сектор веома осетљив на све манипулације, јер било какав покушај прикривања или кривог приказивања ставки у пословним књигама може довести до озбиљних последица за пословање привредног субјекта. Сви облици привредног криминала, укључујући прање новца, корупцију, пореске утаје, инвестиционе преваре и слично у себи садрже фалсификовање документације и фабриковање лажних финансијских извештаја. Рачуновођи је веома тешко да процени да ли је пословна документација, која је поднета на књижење лажна или регуларна, односно да ли је на књижење поднета целокупна документација, што је основни захтев међународних рачуноводствених стандарда. То подразумева опште и интегрално укључивање свих елемената рачуноводствених категорија у књиговодство у циљу спречавања разних злоупотреба.

Ангажовање рачуноводственог сектора је веома атрактивно за потенцијалне „пераче“ новца из разлога што свака рачуноводствена исправа која се даје на књижење, уколико поседује формалну исправност биће прокњижена без обзира да ли су се догодиле пословне промене или не.

Злоупотребе у рачуноводству су заправо ризик објективног финансијског извештавања. Кроз рачуноводство правног субјекта могуће је извршити књижења лажне документације (лажних прихода, лажних расхода, прикривање обавеза и трошкова) што ће довести до лажних финансијских извештаја. Сва ова кривична дела могу претходити прању новца што може имати последице по целокупни друштвено економски систем државе.

Искуства Управе која има у раду на предметима и других државних органа (тужилаштва и инспекцијских органа) показују да је рачуноводствени сектор био једна од кључних полуга криминалних структура у појединим случајевима прања новца из разлога што је након учињене криминалне радње било потребно да се кроз књиговодство направити привид легалности за одређене трансакције.

ТИПОЛОГИЈЕ

- **Фиктивни приходи**

Фиктивни приходи подразумевају непостојање стварних купаца. Праве се фиктивни рачуни по основу промета роба и услуга, врши се њихово књижење а да неће доћи до прилива средстава на рачун клијента. На овај начин повећавају се приходи што има за последицу повећање добити која нема покриће у новчаним токовима. У финансијским извештајима исказују се и потраживања за која се унапред знало да су ненаплатива и да ће у неком наредном периоду бити отписана.

- **Продаја производа и услуга повезаним лицима по ценама знатно вишим од тржишних и зарачунавања нерално високих камата**

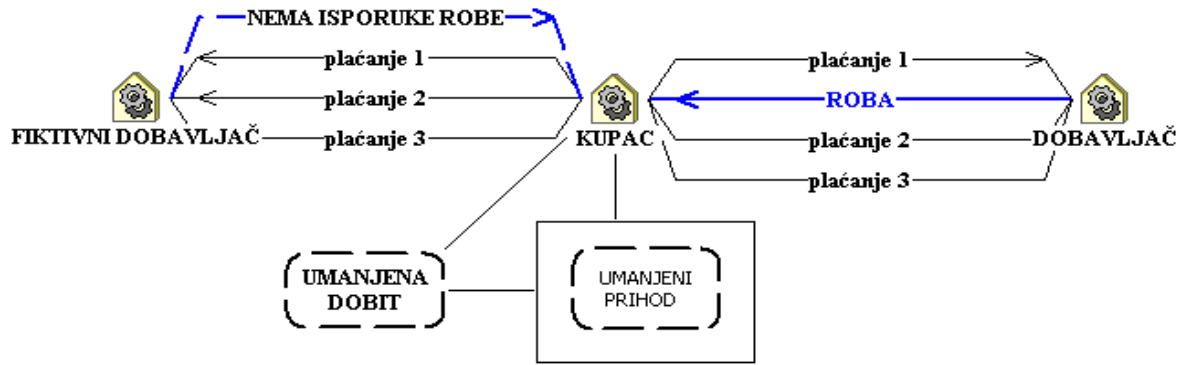
Фактуришу се и књиже производи и услуге повезаним лицима по нерално високим ценама које су знатно више од тржишних, и на тај начин се ствара погрешна слика о успешности у пословању правних лица. Исказују се увећани приходи и добит код свих повезаних лица што у финансијским извештајима ствара лажне слике о успешности пословања, при чему се ствара могућност учешћа на тендерима за одређене послове или за подизање кредита код комерцијалних банака. Најчешће се ова типологија користи код подизања кредита Фонда за развој, јер су услови кредитирања најповољнији. По правилу, ове фирме се после добијеног кредита који се подиже са рачуна у готовини, веома брзо гасе или се селе у друге правне јурисдикције (најчешће на КиМ) а кредити се никада не врате.

- **Прецењивање или умањење нето имовине**

У зависности од потреба и интереса често се дешава да привредни субјекти прецене или подцене нето имовину и пословне резултате. Наиме, лажно се приказују приходи, расходи, потраживања, трошкови и имовина.

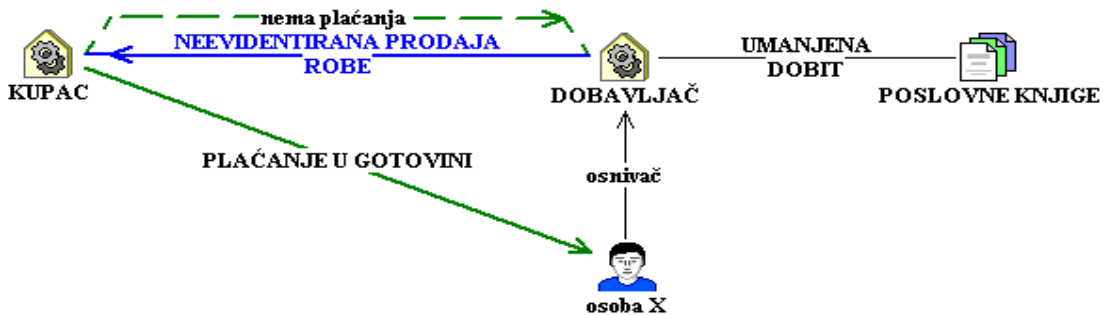
- **Вишеструке исплате за исти производ или услугу**

За исти производ који је набављен или услугу која је извршена, врши се плаћање више пута истом или другом добављачу. У овом случају постоје новчани токови које у целости не прати промет роба и услуга већ само фиктивна документација.

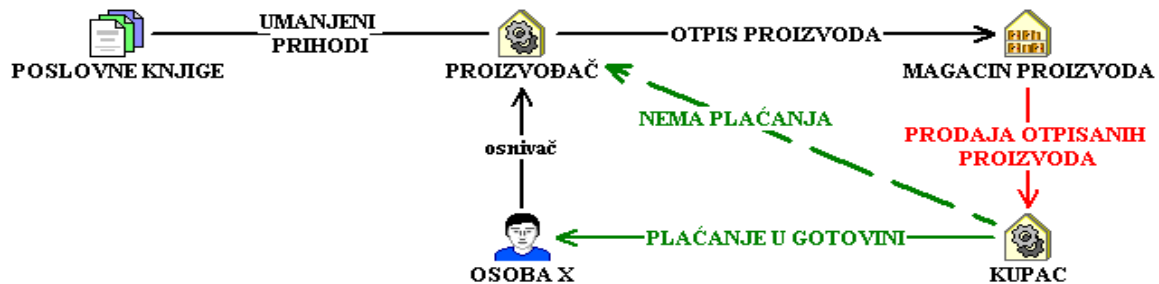
• **Неевидентирање пословних трансакција**

У оваквим случајевима долази до промета роба и услуга, али се трансакције неевидентирају у пословним књигама и нема новчаних токова који прате настале трансакције. На овај начин се долази до готовог новца, који се користи за разне незаконите сврхе.

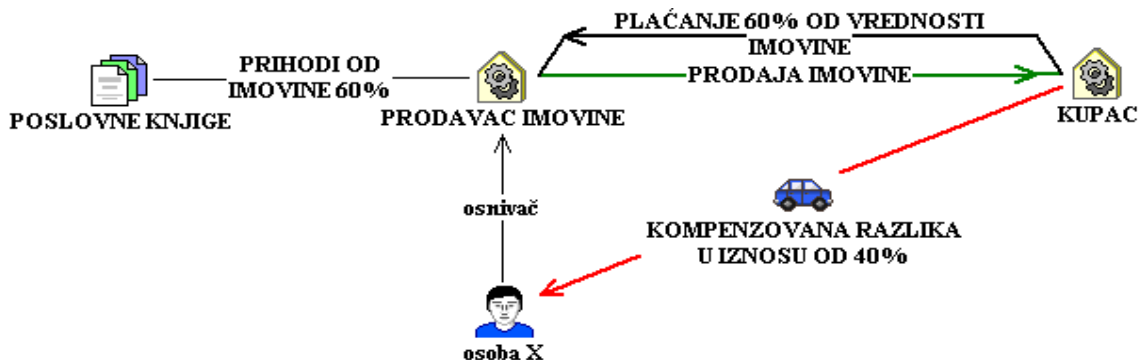
• **Отписи производа**

Услед фиктивног увећања расхода, путем отписа производа, који настају као последица разних фактора као што су: виша сила, мањкови који настају као последица крађа, пропадања производа због атмосферских утицаја, квара због неадекватног смештаја, лома и слично долази до повећања расхода, смањења прихода и добити. Отписана роба се продаје за готов новац.

• **Продаја имовине по ценама знатно нижим од тржишних**

У овим случајевима се разлика плаћа у готовини или се компезује за одређена материјална добра као што су трајна потрошна добра, роба широке потрошње, уметничка дела, накит и сл.

- **Увећане фактуре у спољнотрговинском промету**

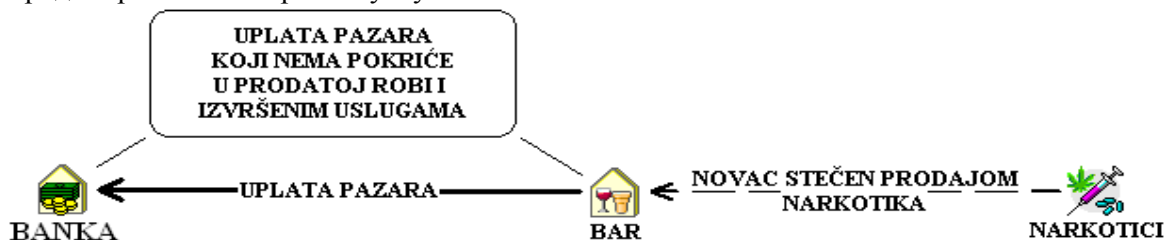
- **Увоз:** Роба од произвођача у иностранству долази директно до купца у земљи а фактуру испоставља друга фирма, најчешће са оф шор дестинација, увећану за одређени износ. Најчешће је оф шор фирма власништво фирме у нашој земљи, која врши увоз или је исти оснивач за обе фирме. Касније се оф шор фирма јавља као инвеститор у нашој земљи где инвестира новац који је уплаћен преко увећаних фактура, при чему користи погодности које држава даје страним инвеститорима.
- **Извоз:** Роба која се извезе у иностранство фактурише се по увећаним ценама, са намером да се приликом плаћања из иностранства у платни систем убаци средства која су стечена на нелегалан начин. Мешањем са легалним средствима легализују се и нелегална средства.
- **Услуге:** По рачунима из иностранства, најчешће испостављених од стране оф шор фирме, плаћају се неизвршене услуге, најчешће на нерезидентне рачуне тих фирми отворених у земљама у окружењу. Новац се подиже у готовини и умањен за провизију враћа власницима фирме у земљи, које су га и уплатиле по основу неизвршених услуга.

- **Улагање готовог новца кроз набавке репроматеријала**

Готов новац који потиче из неке нелегалне активности се неевдентира као улаз готовине већ се меша са легалним средствима приликом набавки репроматеријала који служи за производњу. Овај начин мешања средстава је посебно заступљен у грађевинарству где се и један део услуга плаћа готовином која је стечена на противзаконит начин.

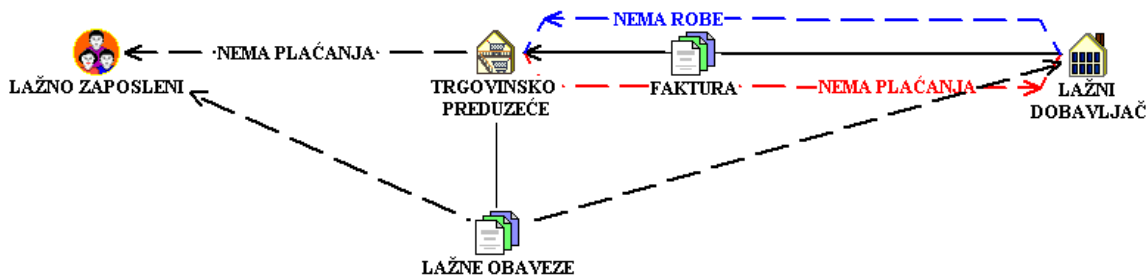
- **Евидентирање уплата готовине која нема покриће у продатој роби и извршеним услугама**

Нелегална готовина се уплаћује кроз пазаре малопродаје, ресторана, приређивача игара на срећу, коцкарница, предузетника који плаћају паушалне порезе и слично. а да није продата роба или извршене услуге.

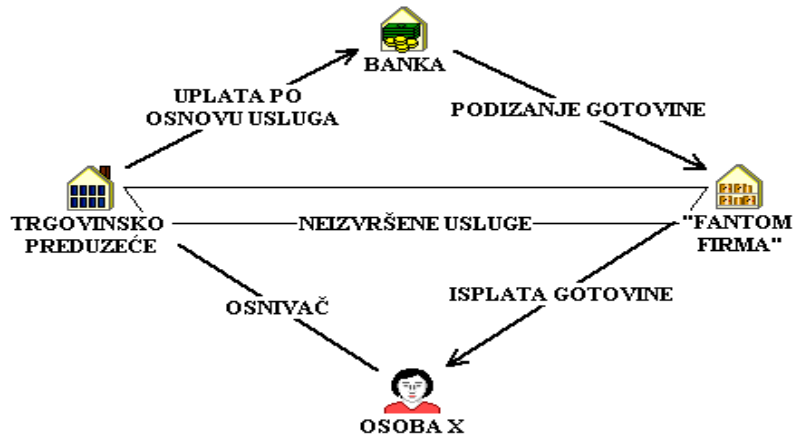
• **Стварање лажних обавеза**

Путем лажних набавки роба, услуга и фиктивно запослених радника стварају се лажне обавезе које не прате новчана плаћања већ се само у финансијским извештајима исказују лажни резултати пословања. На овај начин се повећавају расходи и трошкови пословања, а умањује добит и обавезе према држави.

• **Подизање готовине са рачуна предузећа ради лажног откупа пољопривредних производа и секундарних сировина.**

Одређена правна лица уплаћују новац по основу фактурисаних услуга које нису извршене, на рачуне предузећа која су основана са циљем да послују у кратком временском периоду. Новац се са рачуна тих фирми подиже по основу откупа пољопривредних производа и секундарних сировина при чему се праве лажни откупни блокови, којима се доказује да је откуп извршен. Новац, који је подигнут у сврху откупа, враћа се власницима фирми које су извршиле уплате по основу услуга, умањен за провизију.

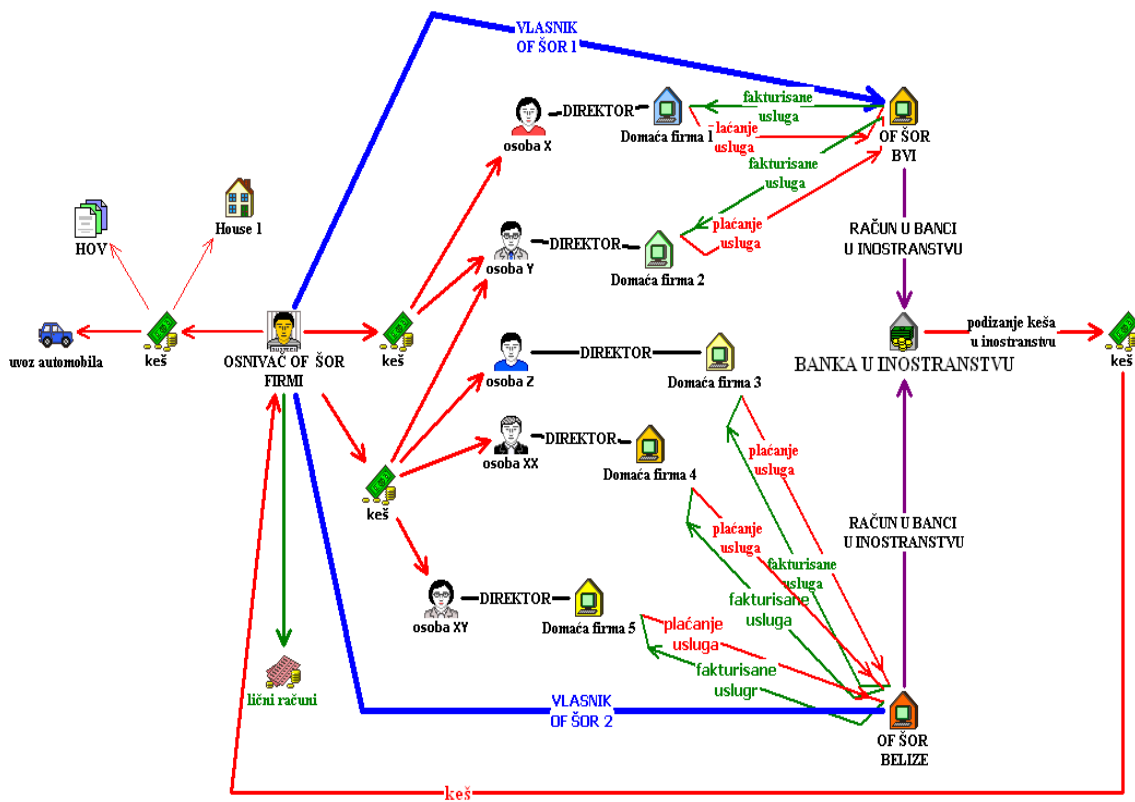

ПРИМЕР

Оснивач оф шор фирми ступа у контакт са власницима и директорима одређених правних лица којима је потребан готов новац у приватне сврхе (куповина некретнина, аутомобила, хартија од вредности и слично). Договарају се да на основу профактура, које ће испоставити оф шор фирме, изврше уплате на њихове рачуне по основу услуга које неће бити извршене. Новац са рачуна оф шор фирми се подиже у готовини и умањен за провизију исплаћује се власницима и директорима фирми које су извршиле уплату тог новца.

Индикатори који наводе на сумњу:

- Набавка услуга које никада нису биле предмет пословања фирме, без јасног економског оправдања;
- Фактурисане услуге, за које се не може са сигурношћу рећи да су извршене.

ТРЕНДОВИ

Искуства из ранијег периода говоре да су многе фантом и регуларне фирме уз помоћ појединих рачуновођа правиле лажну документацију у широком спектру пословања, од кошења травњака до израде софтвера и чипова који се користе у авио индустрији. Због тога ће се стручност и знање рачуновођа користити од стране потенцијалних „перача“ у сврху фабриковања лажне документације, која се евидентира кроз пословне промене и ствара лажну слику о пословању правног субјекта, израженој кроз финансијске извештаје.

Због реалних могућности да се кроз рачуноводствени сектор стручно прикрију трагови „прљавог“ новца ангажовање сектора ће и даље бити атрактиван за потенцијалне „пераче“ новца. Поједине рачуновође и даље ће обављати неке од веома корисних послова за своје клијенте „пераче“ као што су потенцијална улагања нелегално стеченог новца или склањање тих средстава ван домашаја ради избегавања будућих обавеза, обављања финансијских трансакција у име клијента из области платног промета у земљи и иностранству, вршити валутну конверзију и конверзију имовине, вршити куповину и продају акција, саветовати клијенте о избегавању пореских обавеза, саветовати како створити лажне приходе и расходе.

Поједине рачуновође ће бити главни креатори заматања трагова „прљавом“ новцу који је стечен на нелегалан начин тако што ће тај новац пребацивати што више са једног на други рачун, како би се одвојио од својих извора и на крају добио привидан легалитет.

Једна од мера за креирање повољне етичке и професионалне климе у правном субјекту јесте усвајање и контролисана примена етичког кодекса понашања и лиценцирања рачуновођа. Лиценцирање рачуновођа је неопходност, јер само лиценцирани рачуновођа може сносити одговорност за лажна књижења која немају своју логику.

Повећању броја злоупотреба у рачуноводственом сектору погодује мали број откривених кривичних дела, блага казнена политика и нејасна законска регулатива, која је подложна честим променама. У прилог овоме говори чињеница да је само Закон о акцизама, у периоду од 2001. до 2009. године мењан тридесетдевет пута. Само један део криминалних радњи се процесуира, а и када случајеви доспеју на суд, ти поступци дуго трају и у знатном броју случајева долази до застаревања кривичног гоњења.

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ РЕВИЗИЈЕ

Правна лица која имају статус средњег и великог предузећа, имају обавезу да врше ревизију рачуноводствених извештаја најмање једанпут годишње, у циљу пружања објективног доказа да финансијски извештаји непристрасно представљају финансијско стање и резултате пословања правног лица у сваком битном погледу.

Финансијске извештаје приказује клијент, а не ревизор, који у име клијента даје мишљење, па је за финансијске извештаје одговорно пословодство, а не ревизор. Ревизор треба да пружи одређену пажњу која се од њега очекује као од стручне особе, и сноси правну одговорност за своју ревизију и мишљења.

Будући да се од ревизије очекује да постане средство за повећање сигурности информација које користе доносиоци одлука, ревизија постаје један од незаобилазних инструмената откривања и спречавања грешака и превара.

Савремене финансијске токове карактерише брзо обављање огромног броја пословних промена уз употребу рачунарске технологије и уз смањено коришћење готовог новца и папирних докумената. Криминалне радње у финансијским извештајима, стални су пратиоци ревизорске праксе по питању одговорности ревизора за њихово откривање. Обзиром да се у независној ревизији провере врше на основу узорка, не може се од ревизора очекивати да открије све случајеве непридржавања закона. Његова професионалност, знање, искуство и познавање пословања клијента може пружити добру основу за препознавање одређених радњи и активности које нису у складу са законом.

Ревизор има и законску одговорност која се може посматрати са становишта одговорности за откривање и непридржавање прописа правних лица и рачуновођа код састављања финансијских извештаја и одговорности за погрешно изражено мишљење о финансијским извештајима.

Типологије потенцијалног прања новца ревизије и рачуноводства су потпуно исте (види рачуновође) с тим да се кроз рачуноводствени сектор покушавају прикрити криминалне радње и да се те радње покушавају озакопити кроз финансијске извештаје а задатак ревизије је да открије случајеве манипулације извештајима у циљу приказивања бољих или лошијих пословних резултата, који су последица криминалних радњи.

Ретко се криминална радња одмах и у потпуности открије као једна целина састављена од повезаних трансакција, која је поткрепљена документацијом. Она је прикривена и њено откривање и разумевање је у највећем броју случајева тешко и може се поредити са прављењем мозаика или слагалица одређених слика.

Улога ревизије у откривању злоупотреба у привреди је умањена и због могућности одустајања од ревизије и ангажовања друге ревизорске фирме као и због чињенице да независне ревизоре плаћа клијент. Како ревизора плаћа клијент, а при вршењу ревизије

финансијских извештаја потребна је блиска сарадња са пословодством, јасно је да је потпуна независност ревизора тешко остварљива. Веза ревизора са клијентом је стога осетљива и компликована и зато за разлику од ревизије, друге услужне делатности скоро искључиво имају обавезу само према клијентима. Ситуацију код ревизије додатно компликује постојање три супротстављене стране и то: ревизори (ревизорска фирма), менаџери и власници капитала као корисници ревизорских мишљења.

У ревизорској пракси могући су одређени утицаји, па се у одређеном моменту може посумњати у објективност ревизорског мишљења.

Ти утицаји могу бити следећи:

- **Притисци**

Притисци који утичу на независну позицију ревизора су из различитих активности, односа и околности који могу утицати на пристрасност у ревизији.

- **Стручност ревизора**

Нестручан или мање стручан ревизор је спремнији да прихвати туђе мишљење.

- **Сукоб интереса**

Ревизор може бити у ситуацији да проверава финансијске извештаје клијента коме истовремено помаже у вођењу финансијских послова.

- **Неревизијски приходи**

У последње време порасло је учешће неревизијских прихода од неревизијских услуга у структури прихода ревизијских фирми. Не може се очекивати да ће ревизор обелоданити грешке и неправилности, које су настале обављањем његових неревизијских услуга.

- **Постојање блиских односа из претходног периода**

Прелазак ревизора на радно место у компанију, над којом је обављао ревизију, може имати лошег утицаја на независност ревизије у наредном периоду.

- **Породични и лични односи**

Када на пословима рачуноводства и финансија ради близак рођак, брачни друг, деца, родитељи може се очекивати да ревизорски извештај и мишљења буду пристрасни.

- **Клијент има значајно учешће у структури прихода ревизијске фирме**

Уколико ревизор има своје учешће у структури прихода ревизорске фирме, могу се очекивати директне или индиректне уцене које могу нарушити независност ревизије

- **Ревизор има финансијског интереса у компанији у којој обавља ревизију**

Ревизор који поседује акције (акционарско друштво) нема интереса да искаже објективан приказ финансијске позиције предузећа.

• **Застрашивање**

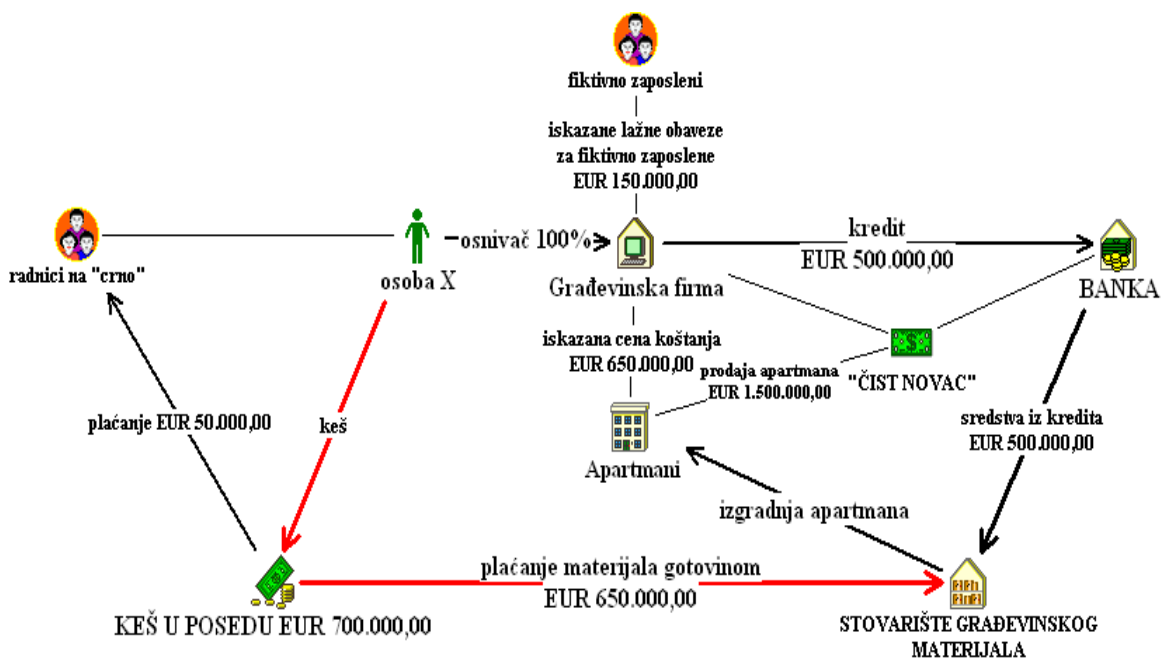
Претња руководства и запослених код клијента ревизије могу да утичу да ревизорки извештај и мишљење буду некоректни.

ПРИМЕР

Власник грађевинске фирме поседује у готовини одређену суму нелегално стеченог новца. Да би тај новац, бар привидно легализовао врши набавку грађевинског материјала, плаћањем делом у готовини нелегално стеченим средствима, а други део плаћа средствима из кредита, који је подигао код једне комерцијалне банке. Кредит је обезбеђен са 100% депозитом, такође нелегално стеченим средствима. Власник ове фирме у пословним књигама исказује обавезе за фиктивно запослене раднике по основу плата, пореза и доприноса. У суштини, радну снагу плаћа нелегално стеченом готовином, без пореза и доприноса. Трошкове набавке грађевинског материјала у пословним књигама исказује само у делу који је плаћен безготовински, из кредитних средстава. Изграђене стамбене јединице се продају по тржишним ценама, и тако се нелегална средства легализују.

Индикатори који наводе на сумњу:

- Књижење промена на основу неверодостојне документације
- Пријемнице репроматеријала се држе одвојено и не спајају са улазним фактурама
- Велика флукуација радне снаге

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА НА ТРЖИШТУ КАПИТАЛА

Тржиште капитала у Републици Србији је „релативно младо“, с обзиром да је озбиљно тржишно трговање засновано на признатим стандардима промета хартија од вредности почело у 2001. години увођењем нове законске регулативе, а тиме и развоја нових правила која до тада нису важила. Самим тим и улога посредника (брокерско дилерских друштава) је добила нову и квалитетнију димензију у трговању хартијама од вредности на берзанском и ван берзанском трговању.

Основна карактеристика српског тржишта капитала је да се трговање хартијама од вредности одвија у условима плитког и неразвијеног тржишта, информационе асиметрије и ниског нивоа корпоративне културе. Томе у прилог говоре и подаци да је на „Београдској берзи“ листирано свега неколико предузећа, а да су бројне компаније листиране „по сили закона“ и то су углавном предузећа која су приватизована у претходном периоду.

Успеси које је Тржиште капитала остварило, а пре свега нагли раст промета Београдске берзе и нагли раст вредности акција до средине 2007. године је за нама услед појаве глобалне економске кризе од друге половине исте године. Криза је проузроковала нагли и велик пад обима трговања на Берзи, а тиме и пада вредности индекса акција.

Објективно гледајући, тржиште капитала је у паду у последње четири године и тренутно се не назире убрзан опоравак. Тржиште није ликвидно и нема појачаног интересовања за трговањем ХОВ од стране домаћих и страних инвеститора.

Иако неразвијено и „неатрактивно“ оно није било имуно на прање новца и покушаје прања новца о чему сведоче искуства Управе где су уочени примери токова новца на тржишту капитала који указују да је било прања или бар покушаја прања новца.

• Осетљивост и повредљивост тржишта капитала на претње од прања новца

Пре него што наведемо искуства у борби против прања новца и трендове који су били актуелни на тржишту капитала, укратко можемо навести зашто је тржиште капитала у Србији било канал и велики потенцијал за покушаје прања новца.

Основни разлози „повредљивости“ тржишта капитала могли би се свести на следеће:

- понуђен је нови растући сектор инвестирања слободног капитала, а тиме и незаконито стеченог капитала чији власници су врло радо прихватили нове могућности пласирања у легалне токове;
- „перачи“ новца воле сложене технике и бројне могућности пласирања капитала, а инвестирања у хартије од вредности им је омогућило слојевито прикривање и теже идентификације токова новца;
- развој тржишта капитала је пратило, а и даље је то тренд, да је шира јавност прилично необразована по питању партиципације у власништву привредних друштава путем акционарства. Култура и свест о томе су у процесу развоја и ту се показују постепени помаци. Криминалцима такав амбијент и свест

одговара јер им даје већи маневар из разлога што мањи број људи разуме „шта они то раде“ и како „перу новац“;

- када погледамо историју развоја тржишта капитала у Републици Србији, видимо да је наше „акционарство“ настало добровољно или стихијски (бесплатне поделе акција радницима до 2001. године). Ти исти мали, „неликвидни акционари“ у већини случајева су касније „врбовани“ и манипулисани да продају своје акције за, углавном, готовинске надокнаде. „Прљав“ капитал је врло брзо препознао своју циљну групу.
- ниво знања истражних органа који се боре против криминала присутног на тржишту капитала сигурно није био довољно развијен. И даље се поставља питање нивоа њиховог квалитетног образовања, као и могућности да се на брз и ефикасан начин супротставе криминалцима и „перачима“ новца што је криминалцима јако добро било познато, па је и то један од мотива који их је охрабривао да искористе тржиште капитала као један од сектора у својој стратегији прања новца.
- битна је и одредница да регулаторно тело које регулише тржиште капитала, Комисија за хартије од вредности није имала задовољавајућу законску самосталност, а тиме и квалитетан надзор (контролу) која би јој дала аутоматско право ефикасног дејства у спречавању неправилних и недозвољених радњи.
- криминалци („перачи“ новца) су препознали тржиште капитала као изванредан и сложен канал да вешто интегришу „прљав“ новац и тиме легализују своје пословање куповином и стицањем ликвидних и здравих тржишних акционарских компанија, као једног од најјачих мотива за пласирање нелегално стеченог новца. Сама законска регулатива их је упућивала на тржиште капитала (Закон о преузимању акционарских друштава).

Искуства Управе за период од 2002. године до 2010. године када су покушаји прања новца у питању могу се груписати у следеће сумњиве активности које су се одвијале на тржишту капитала:

- дематеријализација обвезница које су гласиле на доносиоца (обвезнице за развој Републике Србије – првобитни власници обвезница готовински исплаћени од каснијих доносиоца и будућих власника електронских обвезница);
- куповина обвезница старе девизне штедње за положену готовину на наменске рачуне код банака. Поред приноса, мотивација куповине је била и могућност учешћа на аукцијама за куповину предузећа на основу Закона о приватизацији;
- ванберзанско трговање (откуп) старе девизне штедње уз готовинске исплате клијената од стране инвеститора;
- куповина хартија од вредности за положену готовину на текуће рачуне и рачуне неорочене штедње отворених код банака (раслојавање на наменске рачуне);
- куповина акција од стране овлашћених лица (адвокати) од малих акционара за готовину и провлачење акција кроз берзу у корист давалаца овлашћења (стварних инвеститора) – прекњижавање ХОВ;

- давање акција у залог за краткорочне позајмице исплаћене у готовини, а потом „провлачење“ кроз Берзу и куповина истих у Блок трговању (прекњижавање у корист давалаца позајмице);
- отуђења акција малих акционара у виду давања акција као поклон директорима „спасиоцима“ предузећа без званично икакве надокнаде, иако се у стварности врше исплате новца на руке малим акционарима;
- куповина и продаја високо котираних акција од стране врло младих инвеститора у кратком периоду, а у великим износима;
- куповина и продаја високо котираних акција од стране физичких лица која често и брзо мењају банке за отварање наменских рачуна на које полажу готовину за куповину ХОВ, а потом се брзо повлаче са тржишта;
- инвеститори - оф-шор компаније са непознатом власничком структуром и капиталом који учествују у преузимању српских предузећа купујући контролни пакет акција;
- „параван лица“ – куповина контролног пакета акција од стране несолвентних инвеститора у корист других физичких лица – стварних инвеститора са криминалним досијеима. (тзв. „продаја биографије за новчани проценат“)²
- куповина ХОВ и формирање портфеља од стране особа која се гоне за разна кривична дела из области привредног и организованог криминала;
- понуде за преузимање предузећа (контролних пакета акција) од стране новонасталих (тек регистрованих предузећа) или физичких лица која нису ликвидна за такве подухвате (параван лица стварних инвеститора)
- специфична трговања – ФОП трансакције (прекњижавање ХОВ), нарочито примамљиви за „пераче“ новца јесу поклони ХОВ, залоге и уноси акција АД ради оснивања нових привредних друштава (ДОО) у циљу касније продаје истих акција (улог у ДОО) без неких чврстих пословних разлога.

ТИПОЛОГИЈЕ

• Непознато порекло новца на наменским рачунима

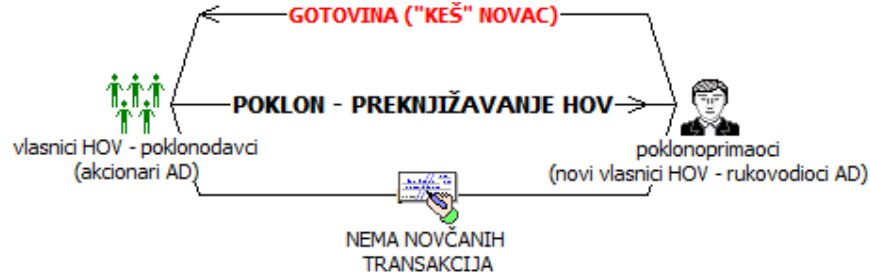
Полагање новца непознатог порекла на наменске (новчане) рачуне за куповину ХОВ;

• Прекњижавање ХОВ у корист руководиоца

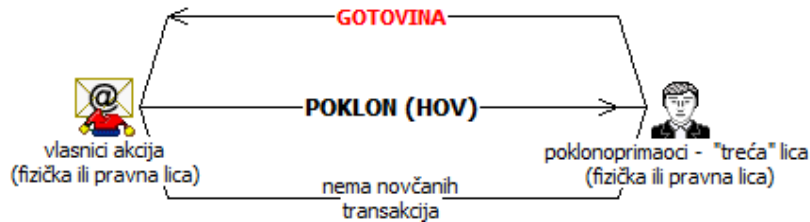
Поклони ХОВ од стране малих акционара у корист својих руководиоца, а постоји сумња да се акционари исплаћују готовим новцем (прекњижавање ХОВ) ;

² Mlad investor sa visokim obrazovanjem, cenjen i bez kriminalne prošlosti, nastupa u ime lica povezanih sa kriminalnim aktivnostima u situacijama kada se u postupku trgovanja traži ispunjenje određenih zakonskih uslova (npr. kada je kao uslov propisano da učesnik ne prolazi kroz kaznene evidencije nadležnih organa u proteklih 6 meseci). Investitor pristaje na ovaj vid zamene uz određenu novčanu nadoknadu ili proviziju. Ovaj slučaj u praksi je poznat kao „prodaja biografije“

- **Прекњижавање ХОВ у корист несродних лица**

Прекњижавање ХОВ у виду поклона, када се ХОВ поклањају несродним лицима или правним лицима;

- **Кастоди рачуни**

Трговање са ХОВ преко кастоди рачуна за које је тешко утврдити идентификацију стварног клијента, а поготово се то односи на клијенте који се «крију» иза иностраних кастоди банака и рачуна;

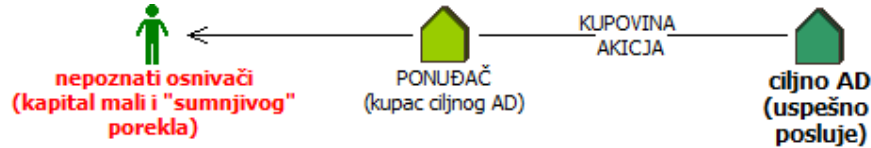
- **Подизање индикативне цене**

Симуловано (повезана лица) и учестало (свакодневно) подизање индикативне цене акције (фиктивна тражња) од стране кастоди купаца које се одвија без трговања (куповине), у намери да се „енормно“ увећа цена акције како би се на тај начин унео капитал сумњивог порекла;

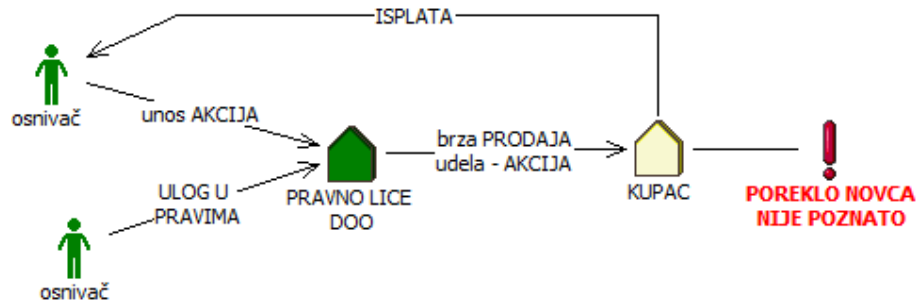
- **Преузимање предузећа**

Преузимање предузећа (акционарских друштава) – понуде за куповину акција од стране тек регистрованих предузећа или предузећа која немају финансијску снагу (бонитет);

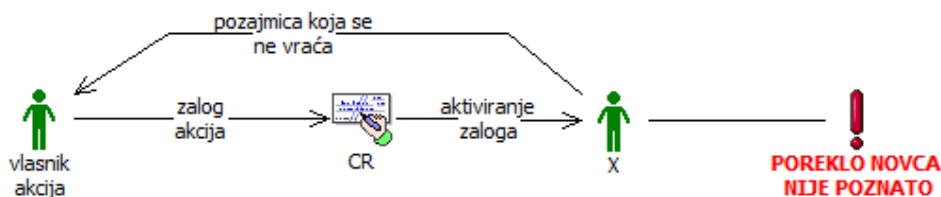
• **Акције као оснивачки улог**

Унос акција као оснивачки улог у правима у ново регистрованом правном лицу и потом брза продаја удела (акција) правним или физичким лицима, за које постоји сумња да се баве незаконитим пословним активностима.

• **Акције као предмет залогe**

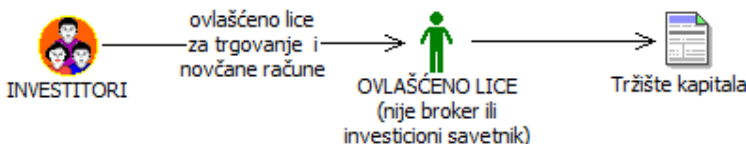
Прекњижавање акција које су биле предмет залогe по основу одобрених краткорочних готовинских позајмица, а за које је тешко утврдити порекло новца.

• **Трговање непознатих инвеститора преко овлашћених лица**

Непознати инвеститори који тргују хартијама од вредности преко овлашћених лица (који обично нису квалификовани брокери или инвестициони саветници) и којима су дата шира овлашћења управљања портфолијем и повереним новчаним средствима, а чије порекло је тешко идентификовати.

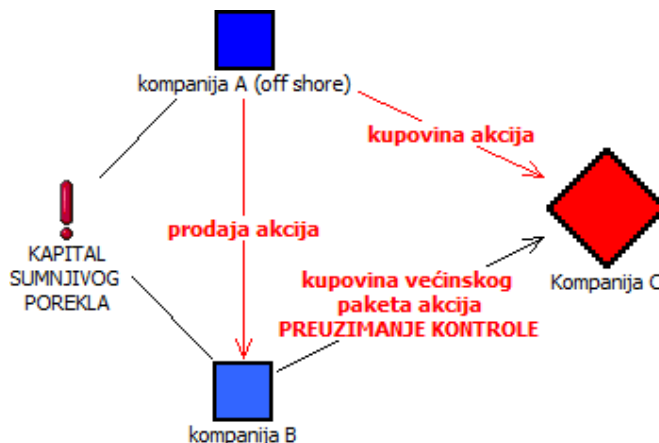

• Манипулације на тржишту капитала

Покушаји инвеститора, за које се сумња да извори новца потичу из нелегалних активности, да разним недозвољеним радњама на тржишту капитала - **манипулацијама на тржишту капитала** пласирају, раслојавају и интегришу „прљав“ новац, а при томе посебну пажњу треба обратити на појаве:

- симуловано и повезано деловање више инвеститора са спорном пословном и личном репутацијом (повезана лица и тешко се могу идентификовати стварни власници ако се ради о правним лицима) у формирању нереалне тржишне цене акције циљног акционарског друштва са очигледном намером да се касније изврши преузимање тог циљног акционарског друштва;

- облици где се „обмањује“ тржиште капитала – трансакције или налози за трговање у којима се употребљавају фиктивни поступци, као и сваки други облик обмане или преваре у којима лице, односно лица која делују заједнички, одржавају цену хартије од вредности на нереалном или вештачком нивоу, а поготово се то односи на лица за које постоји репутациона сумња као инвеститора и сумња у порекло инвестиционог капитала.

ПРИМЕР

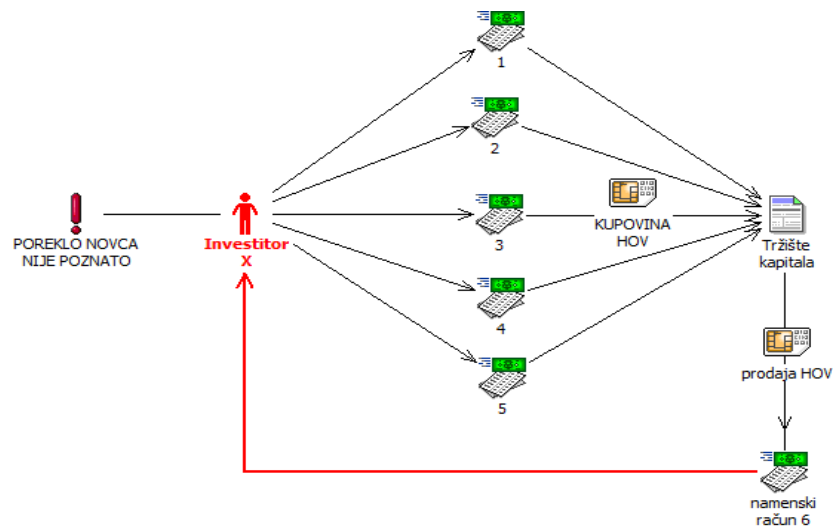
Опис случаја: Физичко лице „X“ у кратком временском периоду на наменске рачуне за куповину ХОВ код 5 различитих банака полаже новчана средства. Инвеститор „X“ је

релативно млад, старосне доби од 28 година, без сталног запослења и редовних прихода. Полагања новца на наменске рачуне врши прорачунато, испод законског минимума за пријављивање, у износима од ЕУР 10.000 до ЕУР 14.000,00. За месец дана инвеститор је извршио укупно 32 полагања (уплате) готовине. Одмах након уплата на рачуне, посредством агента - брокерско дилерског друштва, инвеститор „X“ из дана у дан купује врло ликвидне акције (акције за којима постоји константна понуда и тражња). Након куповине, у врло кратком временском периоду, инвеститор портфељ истих акција, иако цена акција из дана у дан расте, продаје на тржишту капитала и остварује значајан приход. Приход од продаје акција „X“ је усмерио на свој новоотворени наменски рачун са кога је затим, сукцесивно подизао средства.

Управа је предузела радње и мере из своје надлежности и након прикупљања додатне документације проследила је случај надлежним органима. Утврђено је да је физичко лице повезано са криминалним групама.

У овом случају могу се препознати бројни **индикатори** који указују на сумњу прања новца:

- релативно млад инвеститор без сталног запослења и редовних прихода (параван лице),
- брза продаја акција одмах након куповине иако вредност акција расте,
- међусобно повезане трансакције (32 трансакције у року од месец дана),
- сукцесивна полагања готовине испод законског минимума на рачуне,
- сви наменски рачуни отворени су код различитих банака.

ТРЕНДОВИ

На основу садашње анализе тржишта капитала, може се предвидети да нас не чека појачана понуда додатних емисија акција или настанак акционарских друштава путем јавне емисије акција.

Оно што се може очекивати у наредном периоду јесте доминација страних инвеститора. Они су у великој мери доминирали на домаћем тржишту капитала и у претходном периоду и имали су значајан утицај на вредност индекса Београдске берзе. Са аспекта прања новца нарочито ће бити значајни разни инвестициони фондови са домицилом на оф-шор дестинацијама, чија ће се активност редовно пратити.

Уколико дође до покушаја да се тржиште оживи путем емисије корпоративних обвезница (обвезнице предузећа) и локалних самоуправа, као и емисије државних хартија од вредности можемо очекивати појачану активност инвеститора, а са тим и улазак сумњивог капитала.

У контексту борбе против прања новца као новитет, битно је истаћи да обвезници - Брокерско дилерска друштва новим Законом о тржишту капитала могу да воде новац клијената на свом рачуну код кредитне институције (банке). То ће их додатно обавезати да боље упознају и прате своје клијенте и њихове изворе средстава.

У наредном периоду видеће се да ли ће нови финансијски инструменти (финансијски деривати -фјучерси, опције) продирати на српско тржиште капитала. Они ће сигурно довести до пораста интересовања „перача новца“ у жељи да уђу на нова тржишта. Нарочито, ако су та тржишта слабо регулисана. Улога регулаторног тела, као и добра превентива могу допринети спречавању продора „прљавог“ капитала и њихова улога биће све већа.

Оно што досадашње искуство указује са једне стране и светски трендови са друге стране јесте, да будућем периоду можемо очекивати појачане следеће активности:

- унос акција као удела ради оснивања нових предузећа и продаја удела (акција) лицима чији је капитал сумњивог порекла;
Преузимање акционарских друштава и уноси акција ради оснивања нових предузећа (у смислу формирања удела у ДОО) која се касније продају и то углавном по далеко већим ценама купцима чије је порекло капитала сумњиво. На овај начин се вешто избегава транспарентност тржишта, тачније избегава се регуларност трговања акцијама на организованом тржишту (берзанском и ванберзанском).
- масовни поклони акција матичног предузећа радника својим руководиоцима или трећим лицима за готовинске накнаде;
Тренд који је постојао до сада - пренос ХОВ путем поклона од стране малих акционара својим руководиоцима уз готовинску надокнаду требало би да крене силазном путањом јер је тај облик уступања акција углавном завршен, али сигурно је да неће бити потпуно искорењен.
- поклони акција високе вредности трећим лицима

Са друге стране, поклони акција између несродних лица, где нема финансијских трансакција у платном промету и даље остављају простор за сумњу (поравнање дугова, пренос по основу залог код банака, фиктивни преноси у циљу прања новца путем готовнских исплата у корист поклонодаваца хов) и очекује се да ће и у будућности ићи узлазном линијом.

- инвеститори на тржишту капитала чије покриће на новчаним рачунима потиче од готовине („кеш“ уплате)
Оно што је било и што ће увек бити тренд то је проблем са инвеститорима у ХОВ – физичким лицима за које ће постојати сумња у порекло новца која су готовински уплаћена на рачуне.
- оф-шор инвеститори (посебно фондови) чију је идентификацију крајњег власника тешко открити;
И у наредном периоду, остаје сумња када су у питању инвеститори са оф-шор зона због отежане или у неким случајевима и немогуће идентификације стварних власника и порекла новца. Нарочиту претњу представљају инвеститори који долазе са подручја заштите података (банкарска тајна и пореских олакшица)
- инвеститори који се крију иза кастоди рачуна и чија је идентификација непозната;
Један од видова вештог и скривеног прања новца који ће и даље остати актуелан је случај када се активно тргује хартијама од вредности преко кастоди рачуна, са посебним акцентом на групу клијената који стоје иза рачуна код страних кастоди банака у којима се примењује начело строге пословне тајне.

Такође се може очекивати да ће се и даље користити разне технике манипулација на тржишту капитала, које имају за циљ да се активира „прљави“ капитал, као што су на пример повезана деловања више инвеститора у циљу стицања или отуђења одређених циљних акција или на пример лажна фиктивна трговања акцијама са циљем да се тзв. „разигра тржиште“.³

Ако дође до иновација на тржишту капитала у смислу увођења нових финансијских инструмената може се очекивати и продор „прљавог“ капитала, јер то је за све „пераче новца“ нова шанса како би трансферисали незаконито стечен новац. Зато је битно да не „затаји“ регулатива у смислу заштите тржишта капитала и инвеститора.

³ У ситуацијама када тржиште не beleži visoke obime trgovanja HOV i kada je bez velikih promena i oscilacija, kao što je slučaj u Srbiji, u cilju lakšeg plasiranja prljavog novca, više povezanih investitora iz dana u dan ispostavlja naloge za trgovanje akcijama stvarajući fiktivno tražnju i situaciju da se nešto na tržištu dešava, tj. da je ono aktivno. Ovaj slučaj u praksi je poznat kao „razigravanje tržišta“.

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ ОСИГУРАЊА

Генерално се може рећи да тржиште осигурања у Републици Србији није под „ударом“ прања новца, односно пласирања незаконито стеченог новца у куповину полиса животног осигурања.

Индустрија осигурања је грана финансијске индустрије која се нагло развија у Србији и вероватно ће у будућности са развојем нових производа и богатом палетом понуда привлачити све више нових клијената.

Треба да напоменемо, да када говоримо о осигурању онда пре свега мислимо на послове у вези са животним осигурањем, јер је овај вид осигурања под сталном лупом Управе за спречавање прања новца у борби против прања новца.

Осигурање као привредна делатност, а поготово животно осигурање, током 90-тих година двадесетог века може се рећи да је скоро замрло. Тек 2004. године новим законским прописом, као и низом нових законских допуна каснијих година, ова област уређена је у складу са развијеним и уређеним државама Западне Европе. Самим тим и страна осигуравајућа друштва су препознала своју шансу за новим тржиштима и уз неколико домаћих, значајно су подстакла развој животног осигурања.

Морамо истаћи да страни осигуравачи битно доминирају на тржишту Србије. Такође, држава значајно подржава ову грану финансијске индустрије, а како и не би, када се ради о прикупљању значајних слободних средстава грађана и стварање њихове сигурније животне будућности.

Упоређујући учешће премије животног осигурања у ДБП земље, Србија са 0,3% вишеструко заостаје за развијеним земљама (учешће и до 10%). Према вредности капитала укупна премија осигурања за 2010. годину износила је 536 милиона евра, тако да се осигурање према вредности капитала у свом портфељу налази иза лизинга, банака и тржишта капитала. Од 536 милиона евра свега 16,5% се односило на премију животног осигурања, што је потпуно различито у односу на развијене земље где доминира премија животног осигурања уз учешће од преко 50% у односу на неживотну премију.

Ако говоримо о досадашњим искуствима у раду Управе када је реч о пословима животног осигурања уочено је да се углавном продају полисе животног осигурања на дужи временски период и са годишњом уплатом премије у просеку испод 1.000,00 евра. Заступљеност једнократно уплаћених полиса није велика.

Са таквом структуром издатих полиса може се закључити да „перачи“ новца немају велики интерес да полажу новац преко куповине полиса и тако га дуго „раслојавају“ годинама.

Ипак то не искључује могућности да индустрија осигурања није примамљив сектор за „прљав“ новац и канал за прање новца.

Сектор осигурања је традиционално сматран као ниско осетљива индустрија на прање новца у односу на банкарски сектор који је био и остао примарни пут прања новца и легализације незаконито стеченог новца.

Оно на шта морамо нарочито указати, јесте да животно осигурање није примаран канал кроз који се врши прање новца, али пријаве и извештаји осигуравајућих друштава (обвезника) су јако значајне јер су посредно довеле до лица која су повезана са криминалним радњама и указале кроз даље анализе на кривично дело прања новца.

Анализе и спроведене анкете Управе указују да је далеко већа опасност да се кроз сектор неживотног осигурања опере новац јер су ризици којима су изложени осигуравачи када су у питању преварне радње већи, а велика је вероватноћа да иза стоји „прљави“ новац (фиктивна осигурања и намерне паљевине, лажне ауто несреће итд.) Сама вредност уплаћених премија у неживотном осигурању далеко превазилази вредност уплаћених премија у животног осигурању.

Постоје извесне карактеристике индустрије осигурања због којих је криминалним лицима интересантно осигурање, а то су :

- недостатак, како се то уобичајено каже „добре или нарочите пажње“ посредника и агената, непрепознавање производа осигурања који су посебно интересантни за прање новца, као и пропусти у идентификацији трансакција које доводе до прања новца последица су слабог знања обвезника о прању новца у осигурању.
- претежно фокусирање осигуравајућих друштава на преваре и исплаћене накнаде по основу преварних радњи (паљевина, крађа,...);
- могућност инвестирања и штедње (многи производи имају елемент инвестирања и штедње: полисе имају депозитне могућности (коллатерал) – користе се као залог за добијање кредита и куповину некретнина);
- готовински депозити који се нарочито подстичу у ситуацијама када се премије користе као штедња или пензиони подстицај;
- улога посредника (брокера, агената, заступника).

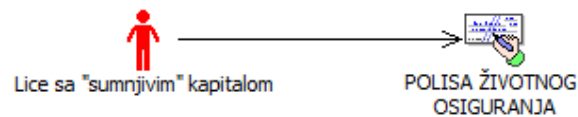
Уколико би за период од 2002. године до 2011. године сублимирали искуства Управе, стања које је владало на тржишту животног осигурања и саме пословне политике коју су водила осигуравајућа друштва са намером да привуку клијенте, издвојиле би се као нарочито значајне следеће активности:

- уплата високих премија животног осигурања, једнократних или на више рата, од стране физичких лица за које је тешко утврдити професионалну делатност. За ова лица је уочено да немају стално запослење, а сумња се да се баве незаконитим пословима;
- купац полисе – осигураник као корисника у полиси наводи треће лице (чест је случај да су у питању несродна физичка лица);
- исплата полисе (накнада, штета,...) се упућује на треће лице;
- куповина полиса животног осигурања хартијама од вредности (обвезнице старе девизне штедње) за које је тешко утврдити начин стицања обвезница;

ТИПОЛОГИЈЕ

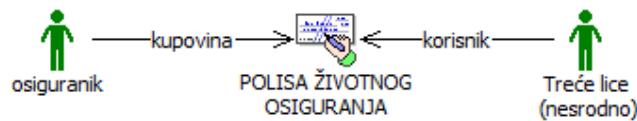
- **Високе премије осигурања**

Уплата високих премија осигурања, једнократних или на рате од стране физичких лица која немају стално запослење и за које се сумња да се баве незаконитим пословним активностима;

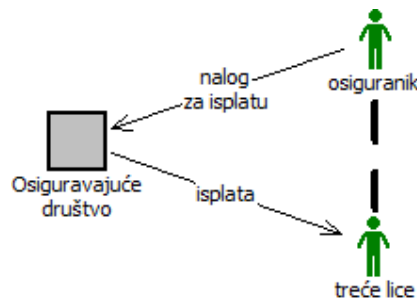
- **Корисник полисе – несродно физичко лице**

Купац полисе – осигураник као корисника у полиси наводи несродно физичко лице;

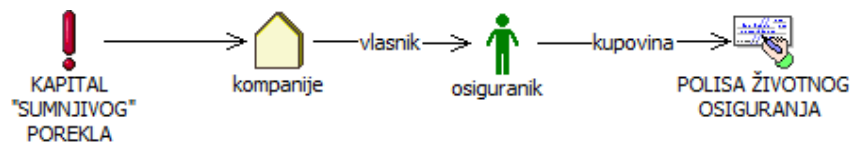
- **Исплата полисе у корист трећег лица**

Исплата полисе (накнада, штета, истек) се упућује на треће лице (физичко или правно);

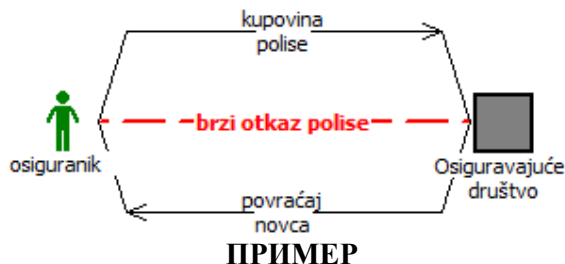
- **Капитал сумњивог порекла**

Куповина полисе животног осигурања у циљу раслојавања и интеграције новца сумњивог порекла;

- **Кратак отказни рок**

Куповина полиса са једнократном уплатом премије на веће износе са кратким отказним роком

Опис случаја: Физичко лице - осигураник купило је више полиса животног осигурања код осигуравајућег друштва за неубичајено високу суму новца (познато је да су просечне уплате полиса по осигуранику у Републици Србији ниске). Неке од полиса биле су са кратким отказним роком, а уплате премија осигурања вршене су у готовини сукцесивно и редовно. У истом периоду „осигураник“ је, осим куповине полиса, уплаћивао и значајне суме новца на личне рачуне.

Порекло новчаних средстава осигураника није познато.

Управа је прикупила додатне податке за осигураника и кроз бројне неубичајене трансакције са компанијом „А“ открила да постоји веза између наведене компаније и осигураника. Наиме, за само три месеца извршен је велики број трансфера у значајним износима са рачуна компаније А на рачун „осигураника“. Као основ трансфера наведен је промет робе и услуга. Осигураник је одмах након извршених уплата од стране компаније „А“, подизао новац са личног рачуна.

Даљим анализама утврђено је да су стварни власници компаније „А“ лица повезана са криминалним активностима.

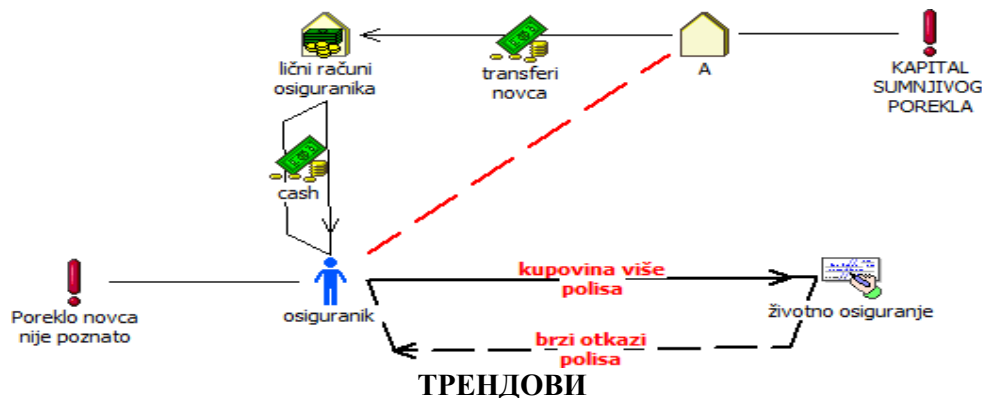
На основу пријаве сумњиве трансакције осигуравајућег друштва, пратећи токове новца, дошло се до сазнања да је порекло новца који је коришћен за куповину полиса животног осигурања нерегуларно и незаконито. Део „прљавог“ новца осигураник је покушао да интегрише у легалне токове, кроз куповину полиса животног осигурања, са намером да полисе у релативно кратком временском периоду откупи.

Случај је прослеђен надлежним органима.

Бројни су **индикатори** који указују на сумњу прања новца у наведеном случају:

- неубичајена и велика уплата полиса животног осигурања (ако се зна да просечне уплате полиса по осигуранику износе око ЕУР 1.000,00)
- неке од полиса имају кратак отказни рок,
- уочена су бројна готовинска полагања ефикасне на личне рачуне осигураника у високим износима,
- отежана идентификација стварних власника компаније А.

Претпоставка је да ће се у будућности када је реч о области осигурања сумња сводити на „спорне идентификације“ клијената (незапослена лица, сумњива делатност, прикривеност извора средстава за веће уплате премија), на полисе код којих се разликују осигураници и на уплате премија од трећих лица у корист осигураника.

Посебну пажњу треба обратити на развој нових инвестиционих производа која постају врло интересантна „перачима“ новца. Ту се пре свега мисли да се животне полисе могу искористити као стимулативна штедња или као колатерал за добијање кредита.

Перспектива развоја индустрије животног осигурања у Србији је увођење нових производа, куповина полисе животног осигурања по којима постоје инвестиционе могућности – инвестиционе полисе (хипотекарни и остали кредити) и куповина полисе која имају елементе штедње (нуде се виши приноси него код уобичајених полиса).

Уколико индустрија осигурања настави растући тренд можемо очекивати да ће следеће карактеристике представљати мотив за улазак „прљавог“ капитала:

- куповина полиса животног осигурања као инвестиционих производа (шта то практично значи животно осигурање са инвестиционим ризиком – посредно улагања у инвестиционе фондове и преко тога улазак на тржиште капитала са циљем да се оствари већа вредност полисе итд.)
- куповина полиса животног осигурања са депозитно - штедним карактеристикама или куповина полиса разних врста животног осигурања – тзв. „груписање полиса“ (осигурање живота, рентно осигурање, допунско осигурање, добровољно пензијско осигурање, ризико осигурање живота). Овај вид осигурања по својим карактеристикама стимулише пласирање „прљавог“ новца;
- креирање преварних радњи у осигурању иза којих се може крити прање новца као што је: осигуравање ризичне популације која често мења адресе или врши радње прикривања стварног идентитета и боравишта, блиска повезаност заступника и осигураника или менаџмента и осигураника, а све у циљу отежане идентификације „прљавог“ новца који се пласира у куповине полиса.

Понављамо да осигурање није примаран канал кроз који се врши прање новца, али инострана искуства говоре да је нарочита пажња „перача новца“ усмерена на осигуравајуће компаније које нуде производе који су инвестиционог карактера, као

што су штедња или инвестирање у тржиште капитала што омогућава перачима новца да кроз бројне легалне и нове производе легализују незаконито стечен новац и то далеко брже и ефикасније и са далеко већим пласирањем капитала за разлику од куповина полиса животног осигурања класичног типа.

ТИПОЛОГИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У СЕКТОРУ НЕКРЕТНИНА

Гледајући ситуацију у свету и у Републици Србији, некретнине су сектор за који се може рећи да се управо ту у великој мери интегрише „прљав“ новац. О томе говоре и чињенице које указују на то да је степен прања у свету толико висок, да је откривено да се и цели комплекси вредни стотине милиона долара граде од „прљавог“ капитала. Искуства говоре да ни Србија није поштеђена од прања новца кроз тржиште некретнина.

„Прљав“ новац стечен деведесетих година, када је привредни криминал ојачао, добио је свој пуни замах почетком 21. века, услед економског опоравка Србије и наглог раста тражње за становима.

У периоду након 2000. године, примећен је нагли раст стамбене изградње. Сваки појединац је могао доћи до земљишта, до грађевинске дозволе и изградити пословни или стамбени простор. С друге стране, оно што се могло уочити је сумњиво порекло огромне количине новца који се појављивао у сектору некретнина. Улагање у изградњу некретнина, па затим располагање тим некретнинама је веома интересантно појединцима из структура организованог криминала, као и организованим криминалним групама. Овде је веома битна веза између криминала и политичких структура. Да би се добиле дозволе за атрактивне локације „прљав“ новац, тј. они који га поседују су се нарочито служили коруптивним методама.

Инвеститор у Србији може бити свако лице за чије потребе се гради објекат и на чије име гласи грађевинска дозвола. То практично значи да се свако физичко лице врло једноставно може бавити грађевинарством.

У претходном периоду, Управа је интензивно радила сама, а и у сарадњи са другим државним органима на случајевима у којима се сумња на прање новца. Кроз сектор некретнина, нарочито су биле занимљиве трансакције у великим износима, за које је основ био куповина земљишта (локације за изградњу) или грађевинског материјала. Није редак случај да „перачи“ користе више повезаних трансакција у циљу затирања правог порекла новца.

Отежавајуће околности које сектор некретнина чине рањивим за прање новца су индиције о повезаности организованог криминала и политике, посебно када је реч о куповини атрактивних локација за изградњу објеката, као и у делу добијања грађевинских дозвола. Све то отежава борбу против организованог криминала и прања новца који је његов саставни део.

Оно што се са сигурношћу може рећи је да је прање новца кроз некретнине велико. Новац, односно имовина се веома често пере кроз куповину непокретности. Чињеница која доприноси оваквом стању ствари је, као што смо већ рекли, свакако нерегулисано тржиште некретнина.

Досадашња искуства нам казују:

- „прљав“ новац интегрише се у сектор некретнина кроз куповину земљишта, изградњу станова, кућа и пословног простора;
- оснивају се бројне грађевинске фирме чији су оснивачи криминалци;
- велика количина готовог новца пласира се преко банака и других финансијских институција (пошта) у куповину некретнина или грађевинског материјала;
- у циљу прикривања „прљавог“ новца, исти се раслојава преко више компанија како би се прикрило криминално порекло таквог новца;
- такође су примећени високи износи готовинских уплата на рачун институција које се бави грађевинским земљиштем;

Искуства нам говоре да су се појавили врло моћни сумњиви инвеститори, који се могу категоризовати:

- Оф-шор компаније са којих стиже новац за изградњу непокретности, а не може му се утврдити ни порекло, ни стварни власници;
- Појединци (физичка лица) са криминалним досијеом;
- „Старт уп“ - новонастала „диљна“ друштва чији је превасходни задатак да пласирају „прљав“ новац у сектор некретнина и грађевинарство;
- Параван лица - односно лица која имају „чисту“ прошлост, а раде у име и за рачун криминогених инвеститора.

ТИПОЛОГИЈЕ

Из свега реченог, може се доћи до типологија прања новца кроз сектор некретнина:

- **Инвеститор – физичко лице**

Полагање високих износа готовине са непознатим пореклом на властите банкарске рачуне инвеститора (физичко лице) у циљу куповине непокретности - готовина за коју се сумња да је незаконита се полаже на рачун инвеститора - продавца непокретности, и на тај начин се „прљав“ новац „претвара“ у имовину - кућу или стан. Даље се непокретност може продати и затим се новац добијен продајом улаже у хартије од вредности, или се једноставно поново купује нова непокретност. Циљ оваквог низа трансакција је прикривање незаконитог порекла новца;

- **Високи износи готовине**

Уплате високих износа готовине непознатог порекла од стране инвеститора (физичких лица) надлежној институцији за продају локација и земљишта;

- **Инвеститор плаћа готовином**

Као инвеститор се појављује физичко лице, које готовином непознатог порекла плаћа грађевинске радове, продаје новоизграђене станове и тако долази до чистог новца;

- **Трећа лица**

Уплате преко „трећих“ лица - овлашћено лице без криминалне прошлости, узоран грађанин, са малим примањима или без редовних примања уопште за рачун „перача“ новца купује непокретност;

- **Безготовинске трансакције**

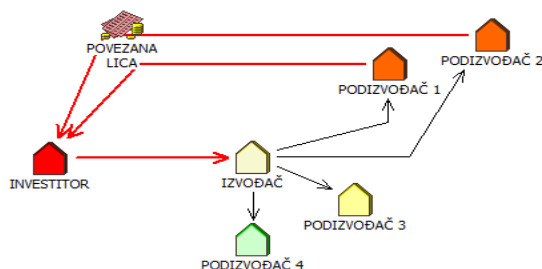
Безготовинске трансакције преко правних лица за које постоји сумња да новац потиче из нелегално стечених средстава или је тешко идентификовати стварног власника;

- **Оф-шор инвестициона средства**

Куповина инвестиционим средствима која потичу са оф-шор дестинација, а чије се порекло не зна;

- **Подизвођачи**

Инвеститор „прљавим“ новцем плаћа извођачу радова услуге у већем износу од реалних, а затим извођач радова раслојава новац поново по основу услуга на више правних лица (подизвођачи), којима након тога инвеститор издаје фиктивне фактуре, и тако му враћају опран новац.

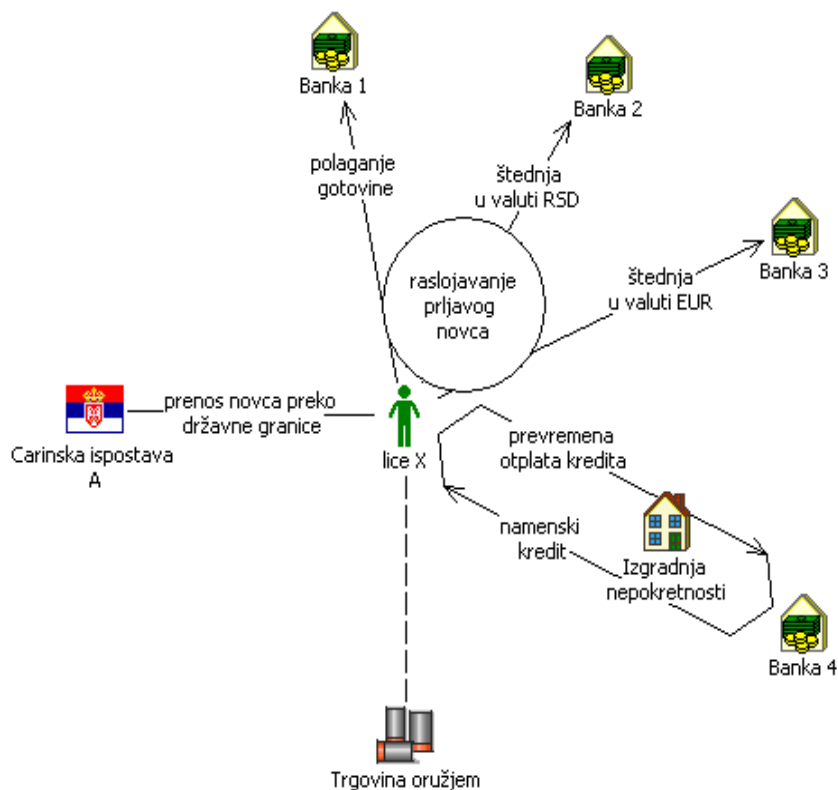

ПРИМЕР

Управа је на основу обавештења од Управе царина, дошла до сазнања да је физичко лице X у кратком временском периоду, у размаку од неколико месеци, унело у Републику Србију готов новац у износу од ЕУР 1.400.000. Порекло новца је непознато, али се сумња да потиче из незаконите трговине оружјем. Физичко лице X је нерезидент, бави се изградњом и продајом кућа, није власник фирме, нити је регистрован као предузетник. Новац, унет у Републику Србију, је затим полаган на више рачуна отвораних код банака. Основи за полагање су били различити: купопродајни уговор, полагање на рачун, орочавање динара, девизна штедња и др. Са једном банком је закључен уговор о наменском кредиту без депозита у износу од скоро ЕУР 1.000.000. Намена кредита је била завршетак градње непокретности на атрактивној локацији. Као обезбеђење кредита је уписана хипотека на другој непокретности. Кредит је враћен врло брзо након добијања, далеко пре истека рока отплате.

Индикатори који указују на сумњу да се ради о прању новца:

- Полагање већег износа готовине као депозита за добијање кредита а потом неочекивани захтев клијента да кредит отплати пре рока;
- учестали трансфери странке на велике и заокружене износе.

ТРЕНДОВИ

Последњих неколико година, услед утицаја светске економске кризе на привреду у Србији, бављење грађевинарством јењава.

У наредном периоду се очекује тренд опадања прања новца кроз некретнине, због светске економске кризе, са једне стране, а са друге стране због све буднијег „ока јавности“ које помно прати дешавања. Криминалци теже за проналажењем софистициранијих начина за прање новца, као што су трговина хартијама од вредности, осигурање, које траже веће знање и умеће, али и пружају већу сигурност да се „прљаво“ порекло новца неће открити.

Међутим, без обзира на све, уколико дође до опоравка тржишта непокретности, „прљави“ новац ће поново кренути, јер је овај сектор увек веома примамљив, а посебно када се ради о интеграцији, трећој фази прања новца, када се новац, за који је илегалан, представља као законито стечен, те је најтеже доказати његово порекло. Нарочито се очекује продор страног капитала, који потиче са оф-шор зона, па ће бити веома тешко утврдити стварног власника. Очењује се да ће мета овог капитала бити атрактивне локације. Очекује се да ће коруптивни елементи и даље бити присутни.

С друге стране, опадајућем тренду свакако ће допринети примена Закона о одузимању имовине стечене криминалом, који је за свега годину и по дана примене (на снази од марта 2009. године) дао добре резултате.

ПОЈМОВНИК

- **ЦуберЦасх** је платни систем који обезбеђује безбедан пролаз преко Интернета за податке о трансакцијама путем платних картица али не врши обраду платних картица.
- **Дематеријализација ХОВ** - конверзија ХОВ из материјалног облика (папирног) у електронски запис који се води код „Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности“
- **Е-Банкинг** је сервис у понуди банака, који обезбеђује да путем Интернета, лица могу располагати средствима са својих рачуна. У Србији, коришћењем услуге Е-банкинга, физичка лица могу располагати средствима само са својих динарских рачуна, а правна лица са својих динарских и девизних рачуна.
- **Фјучерс** – (енг. *футурес*) Фјучерс је финансијски дериват који представља обавезу да се купи или прода одређена роба или финансијска актива као што су нпр. жито, злато или хартије од вредности одређеног дана, по унапред одређеној цени.
- **Груписање полиса** – Осигураници купују различите полисе осигурања, као на пример дугорочне животне са отказом, животне са кратким роковима раскида, полисе где се осигуравају трећа лица на веће износе са клаузулом раскида, полисе инвестиционог карактера, полисе пензионог и здравственог карактера, итд. Практично значи да осигураник прави портфолио полиса.
- **Индикативна цена акција** - Цена хартија од вредности за прво трговање
- **Инвестиционе полисе** - Полисе које власнику полисе осигурања омогућавају да одабере инвестициони фонд у који ће осигуравајуће друштво уложити његов новац. Из тог разлога ове полисе осигурања имају инвестициони карактер.
- **Кастоди рачун** – (енг. *цустоду аџаунт*) Рачун хартија од вредности који отвара и води кастоди банка код Централног регистра ХОВ, може бити појединачни и збирни.
- **Конверзија имовине** - претварање једне врсте имовине у другу.
- **Листирани компаније** - Компаније које су испуниле услове и критеријуме да њихове ХОВ буду котиране на Берзи
- **М-Цоммерце** (енг. *мобиле цоммерце*) представља сваку трансакцију новчане вредности која је реализована преко мобилне телекомуникационе мреже.
- **Неревизијске услуге** - у неревизијске услуге убрајају се све остале услуге осим ревизијских.
- **Нерезидентни рачун** - рачун отворен у земљи чији је власник физичко или правно лице које је нерезидент те земље.
- **Оф-шор** (енг. *офф шоре*) **правно лице** - јесте страном правно лице које не обавља или не сме да обавља производну или трговинску делатност у држави у којој је регистровано.
- **Опција** – Опција је финансијски дериват који подразумева право, али не и обавезу, да се купи односно прода одређена актива, по унапред уговореној цени у оквиру одређеног временског периода.
- **Параван лице** – лице без криминалног досијеа које делује у име и за рачун другог лица – криминалца.

- **ПауПал** је компанија која пружа услугу посредовања у плаћању тако што омогућава да се трансфери средстава обављају у потпуности преко Интернета односно да свако ко има имејл адресу пошаље новац другој особи која такође поседује имејл адресу. Процес подразумева отварање корисничког рачуна на који се средства трансферишу са текућег рачуна у банци или путем платне картице.
- **Платне картице** су инструмент безготовинског плаћања који кориснику омогућава плаћање робе и услуга као и подизање готовине без одласка у банку.
- **Полиса осигурања** - Основна писмена исправа која прати посао осигурања, одређујући дужности и обавезе учесника. У неким случајевима полиса представља облик уговора о осигурању.
- **Порески рај** - земље где је олакшано улагање новца, нижи порези и стриктна правила о чувању банкарске тајне.
- **Прекњижавање** (енг. *free of payment FOIP*) акција - акције се преносе без накнаде, на основу уговора о поклону.
- **Прекњижавање ХОВ** по основу Уговора о поклону – Пренос власништва ХОВ са једног лица (првобитног власника) на друго лице (новог власника) без новчане надокнаде (новчаних трансакција). Овај вид трансакција дефинише се и као ФОП трансакција (енгл. *free of payment*).
- **Премија осигурања** - Новчана свота коју је уговарач осигурања, односно осигураник дужан платити као накнаду за обезбеђење осигуравајуће заштите.
- **Прљав новац** - новац који је стечен вршењем кривичних дела.
- **Продаја биографије** - Физичка лица без криминалне прошлости, заступају пословне интересе лица повезаних са криминалним активностима у ситуацијама када се тражи испуњење одређених законских услова. Физичко лице пристаје на овај вид замене уз одређену новчану надокнаду или провизију.
- **Пројектно финансирање** је врста кредита који се, под одређеним условима, одобрава новооснованим фирмама за изградњу стамбено пословних простора а као обезбеђење отплате кредита предвиђа хипотеку над објектом у изградњи и залог над уделима предузећа.
- **Рачуноводствене исправе** - представљају сву документацију којом се доказују пословни догађаји.
- **Рачуноводствени извештај** - означава писмену презентацију о финансијском стању у одређеном правном субјекту. Основни финансијски извештаји су: биланс стања, биланс успеха, извештај о новчаним токовима, извештај о променама на капиталу и напомене уз финансијске извештаје.
- **Разигравање тржишта** – Покушај да се активира тржиште, тј. да се „вештачким путем“ креира понуда и тражња за одређеном хартијом од вредности.
- **Рупа у закону** је правна празнина која се дешава када неки друштвени однос није регулисан правним нормама.
- **СПВ - Специал Пурпосе Вехицле** је назив за новоосноване фирме којима се одобрава пројектно финансирање.
- **Средња предузећа** – у средња предузећа разврставају се она правна лица која на дан састављања финансијских извештаја испуњавају најмање два од следећих критеријума:

- да је годишњи приход од 2.500.000 ЕУР до 10.000.000 ЕУР у динарској противвредности;
- да је просечан број запослених у години за коју се подноси годишњи извештај од 50 до 250;
- да је просечна вредност пословне имовине (на почетку и на крају пословне године) од 1.000.000 ЕУР до 5.000.000 ЕУР у динарској противвредности.
- **Штрумфовање** – конверзија великог износа новчаних средстава кроз велики број трансакција мањих износа а све у циљу избегавања пријављивања Управи за спречавање прања новца
- **Валутна конверзија** - замена једне валуте за другу.
- **Велика предузећа** - у велика предузећа разврставају се правна лица која имају веће износе од највећих у показатељима средњих предузећа код најмање два од наведених критеријума разврставају се у велика правна лица.
- **СВИФТ систем је систем комуникације између финансијских институција којим се размењују следећи подаци:**

103 МТ 103 Сингле Цустомер Цредит Трансфер

Цорреспондент Инпут Референце

Сендер :   банка налогодавца или коресподентска банка

Рецеивер :   банка корисника или коресподентска банка   Дате:

СТП

:20: Сендер'с Референце:

:23Б: Банк Оператион Цоде:

ЦРЕД

:32А: Валуе Дате/Цурренцу/Интербанк Сеттлед Амоунт ...

Дате: **датум** | Цурренцу: **валута** | Амоунт: **износ**

:50К: Ордеринг Цустомер:

налогодавац

:52А: Ордеринг Институион:

банка налогодавца

:53А: Сендер'с Цорреспондент:

коресподентска банка, банке налогодавца

:57А: Аццоунт витх институион

банка корисника наплате

:59: Бенефициару Цустомер:

корисник наплате

:70: Ремиттанце Информатион:

по којем основу је извршена трансакција

:71А: Детаилс оф Цхаргес:

ко сноси трошкове

